

ANALYSE VRAGENLIJST

Jouw Kijk op Rijswijk

ANALYSE VRAGENLIJST: JOUW KIJK OP RIJSWIJK

Om ervoor te zorgen dat alle inwoners in Rijswijk hun mening konden geven over de thema's van de omgevingsvisie, is een vragenlijst uitgezet. De vragenlijst was beschikbaar van 6 november tot 4 december 2023 en was zowel online als fysiek in te vullen. Op diverse locaties in de gemeente lagen papieren versies van de vragenlijst, om mensen die het invullen digitaal lastig vinden de gelegenheid te geven om ook mee te doen. Er lagen papieren versies bij De Smeltkroes en de buurthuizen Te Werve, Het Trefpunt en Stervoorde.

De vragenlijst bestond uit 30 inhoudelijke vragen en 6 vragen over de demografische gegevens van de respondenten. De vragenlijst bevatte voornamelijk meerkeuzevragen. Bij elke vraag is een 'anders, namelijk' optie toegevoegd, zodat respondenten ook hun eigen inbreng konden invullen, als aanvulling op de antwoordcategorieën.

De vragenlijst is onderdeel van de participatie omgevingsvisie Rijswijk. Het doel van de participatie is om via raadpleging bij te dragen aan de koers die in de omgevingsvisie wordt ingezet. De vragenlijst is een middel om de meningen en ideeën over de toekomst te verzamelen op de thema's groen, woningbouw, hergebruik en recycling, energie, mobiliteit, milieu, leefbaarheid, voorzieningen en verbinding. En middels raadpleging bij te dragen aan de richting en koers die in de Omgevingsvisie Rijswijk wordt ingezet. Het thema 'mobiliteit' is uitgebreider bevraagd dan de andere thema's. Dit komt omdat de antwoorden mede gebruikt zijn voor het opstellen van de Mobiliteitsstrategie, waar de gemeente gelijktijdig aan werkt.

Respondenten

In totaal is de vragenlijst door 772 respondenten ingevuld. Echter, niet iedereen heeft de vragenlijst volledig ingevuld. In totaal hebben 621 de vragenlijst compleet ingevuld. De analyse is daarom per vraag uitgevoerd. Dat wil zeggen: de analyse is uitgevoerd per vraag, met het aantal respondenten dat de betreffende vraag heeft ingevuld. Rijswijk heeft 57.965 (2023) inwoners. Daarom is de vragenlijst, met een foutmarge van 3,5% en betrouwbaarheidsniveau van 95% representatief voor heel Rijswijk. Echter wel met in achtname van een zelfselectie bias. Deze bias ontstaat als mensen geheel zelf beslissen of zij al dan niet aan het onderzoek deelnemen. Op de gemeten demografische factoren (leeftijd en woonwijk) zien we dat bepaalde groepen achterblijven. Dit wordt onderstaand uiteengezet.

De foutmarge geeft aan in hoeverre de resultaten overeenkomen met de mening van de hele populatie. Hoe lager het foutmarge hoe zekerder je hiervan kan zijn. 5% is de meest gebruikte foutmarge.

Het betrouwbaarheidsniveau gaat over de waarschijnlijkheid dat je verwacht dat je dezelfde resultaten krijgt als je het onderzoek opnieuw uitvoert, waarbij je op dezelfde manier een steekproef uit de populatie haalt. 95% is het meest gebruikte betrouwbaarheidsniveau.

De grootste groep respondenten valt binnen de leeftijdscategorie 60 tot 69 jaar, gevolgd door de leeftijdsgroepen 50 en 59 jaar. De verdeling is als volgt:

Leeftijd	Percentage
Onder de 18 jaar	3%
18 - 29 jaar	3,5%
30 - 39 jaar	14,1%
40 - 49 jaar	17%
50 - 59 jaar	22,6%
60 - 69 jaar	22,8%
70 - 79 jaar	14,4%
80 jaar of ouder	2,4%

De meeste respondenten vallen in de leeftijdscategorie 50-69 jaar. Echter, kijkend naar de leeftijdsverdeling van Rijswijk, is de leeftijdscategorie 25 – 45 jaar de grootste groep (allecijfers, 2024). Dit is dus een groep die extra aandacht verdient in de vervolgpacticatie.

De meeste respondenten (91%) wonen in Rijswijk. Daarnaast werkt 5% in Rijswijk. Niet in elke wijk hebben, naar ratio van het aantal inwoners, evenveel respondenten de vragenlijst ingevuld. In de onderstaande tabel staat het absolute aantal respondenten per wijk en het percentage respondenten op basis van inwonersaantal. Met name in de wijken Muziekbuur, Wilhelminapark, Spoorzicht, Kleurenbuurt, Artiëtenbuurt, Stationskwartier, Kraayenburg en Vrijenban is de vragenlijst door relatief weinig inwoners ingevuld. Deze wijken verdienen extra aandacht in de volgende participatiefase.

Woonwijk	Aantal respondenten	Totaal aantal inwoners	% response per wijk o.b.v. inwonersaantal
Oud Rijswijk, Bomenbuurt, Welgelegen, Rembrandtkwartier & Havenkwartier	172	10.480	1,64%
Cromvliet & Leeuwendaal	107	4.680	2,22%
Sion, Elsenburg, Pasgeld & 't Haantje & Rijswijk Buiten	101	6.385	1,58%
Stervoorde, Eikelenbuurt & Hoekpolder	77	9.030	0,85%
Overvoorde, Strijp, Presidentenbuurt & Ministerbuurt	72	8.215	0,88%
Spoorzicht, Kleurenbuurt, Artiëtenbuurt & Stationskwartier	42	6.535	0,64%
Julianapark, Huis te Lande & Te Werve	36	5.160	0,7%
Muziekbuur & Wilhelminapark	21	4.365	0,48%
Plaspoelpolder	11	1.300	0,85%
Kraayenburg & Vrijenban	9	1.455	0,62%
Hoornwijck & Broekpolder	4	360	1,11%
Anders, namelijk	16	n.v.t.	n.v.t.

Het grootste deel van de respondenten is samenwonend of getrouwd zonder inwonende kinderen (40%), gevolgd door samenwonend of getrouwd met inwonende kinderen (33%) en alleenstaand zonder inwonende kinderen (20%).

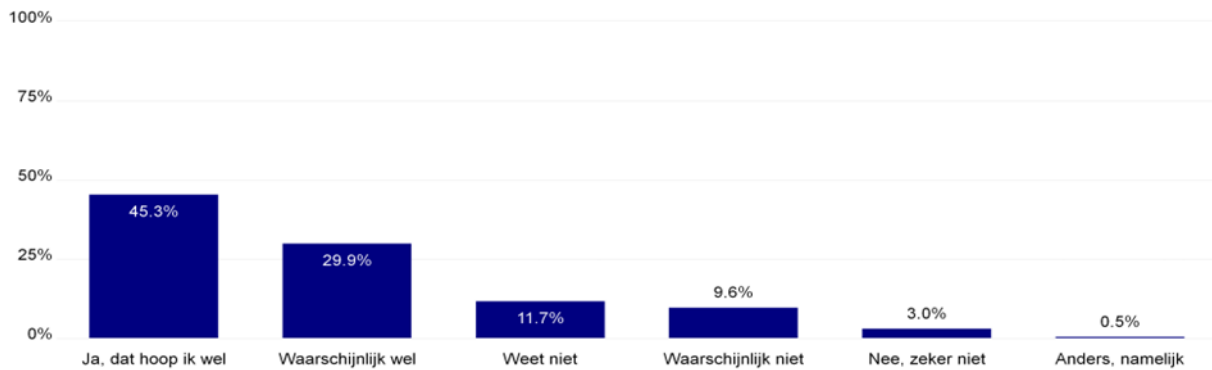
RESULTATEN VRAGENLIJST

Algemeen

Vraag 1: Denk je dat je over 10 jaar nog steeds in Rijswijk woont?

Deze vraag werd alleen getoond aan de respondenten die aangaven in Rijswijk te wonen.

Ruim 75% van de respondenten denkt over 10 jaar nog steeds in Rijswijk te wonen. Ruim 12% denkt van niet. Uit de 'anders, namelijk' categorie kwam naar voren dat deze personen veelal ook niet meer in Rijswijk denken te wonen.

Als we deze vraag analyseren op wijkniveau, zien we de volgende verdeling:

Buurt	Aantal gegeven antwoorden	Ja, dat hoop ik wel	Waarschijnlijk wel	Weet ik niet	Waarschijnlijk niet	Nee, zeker niet	Anders, namelijk
Cromvliet & Leeuwendaal	107	41,1%	28%	14%	12,1%	3,7%	0,9%
Oud Rijswijk, Bomenbuurt, Welgelegen, Rembrandtkwartier & Havenkwartier	171	43,3%	35,7%	12,3%	7,6%	1,2%	0%
Hoornwijk & Broekpolder	4	0%	50%	0%	50%	0%	0%
Julianapark, Huis te Lande, Te Werve	36	38,9%	41,7%	5,6%	11,1%	2,8%	0%
Plaspoelpolder	11	54,5%	9,1%	18,2%	9,1%	9,1%	0%
Spoorzicht, Kleurenbuurt, Artiestenbuurt & Stationskwartier	42	57,1%	14,3%	9,5%	14,3%	4,8%	0%
Muziekbuurt & Wilhelminapark	21	57,1%	14,3%	19%	9,5%	0%	0%
Overvoorde, Strijp, Presidentenbuurt & Ministerbuurt	72	48,6%	26,4%	9,7%	6,9%	5,6%	2,8%
Stervoorde, Eikelenburg & Hoekpolder	77	49,4%	33,8%	7,8%	3,9%	5,2%	0%
Sion, Elsenburg, Pasgeld & 't Haantje + Rijswijk Buiten	101	42,6%	32,7	12,9%	10,9%	1%	0%
Kraayenburg & Vrijenban	9	33,3%	22,2%	22,2%	22,2%	0%	0%
Anders, namelijk	15	60%	6,7%	13,3%	13,3%	6,7%	0%

Er zit geen groot verschil tussen de wijken. In alle wijken geeft de meerderheid aan hopelijk of waarschijnlijk over 10 jaar nog in Rijswijk te wonen.

Beantwoord door 666 respondenten

Vraag 2: Waarom denk je dat?

Deze vraag werd alleen getoond aan de respondenten die aangaven in Rijswijk te wonen. Respondenten gaven verschillende redenen aan om in Rijswijk te blijven wonen of te vertrekken.

Van de respondenten die in de vorige vraag aangaven waarschijnlijk of hopelijk wel in Rijswijk te blijven wonen, gaven zo'n 400 respondenten redenen aan. Het meest genoemd wordt het 'fijne wonen' en dat wonen in Rijswijk 'prima bevalt'. Daarnaast wordt nabijgelegen werk en sociale kring veel genoemd als redenen om in Rijswijk te blijven wonen. Ook geeft een aantal respondenten aan een huis te hebben gekocht of in bezit te zijn van een levensloopbestendige woning. Daarnaast is het hebben van kinderen een veelgenoemde reden om te blijven. Het opgegroeid zijn in Rijswijk is eveneens een veelgenoemde reden om te blijven.

"Omdat ik hier fijn woon en werk. Omdat wij schoolgaande kinderen hebben in Rijswijk. Onze sociale kring zit in Rijswijk en wij hebben familie in de omgeving Rijswijk."

Iets minder vaak worden redenen die specifiek met de ligging of de kenmerken van Rijswijk te maken hebben, benoemd. Zo wordt de ligging ten opzichte van andere nabijgelegen steden zoals Den Haag en Delft, het dorps karakter en voorzieningen/faciliteiten in de buurt meermaals benoemd.

"Vind het een hele fijne plek, het ligt heel centraal en je bent overal lekker snel. Alles is er wat je nodig heb en het is ook nog eens een groene omgeving."

Van de respondenten die in de vorige vraag aangaven waarschijnlijk of zeker niet over 10 jaar in Rijswijk te wonen, gaven 74 respondenten redenen aan. De meest genoemde redenen zijn dat Rijswijk 'te druk' wordt, er teveel verkeer is en er geen geschikte woningen zijn. Ook wordt de achteruitgang van de leefomgeving en slechte luchtkwaliteit als reden genoemd. Er worden zorgen uitgesproken over de groei van de stad.

"De toekomst ziet er slecht uit met de almaar uitdijende bevolking en bebouwing zonder dat de verkeersinfrastructuur dit aankan en ook nauwelijks kan worden aangepast. Dit zal als gevolg hebben: een verkeersinfarct met alle gevolgen van dien. Bouwen, bouwen, bouwen en later zien we wel."

Een enkele keer worden persoonlijke redenen genoemd, zoals een huis te hebben gekocht elders, kleiner willen wonen zodra de kinderen uit huis zijn, studie, ambities om naar het buitenland te verhuizen of een vergevorderde levensfase.

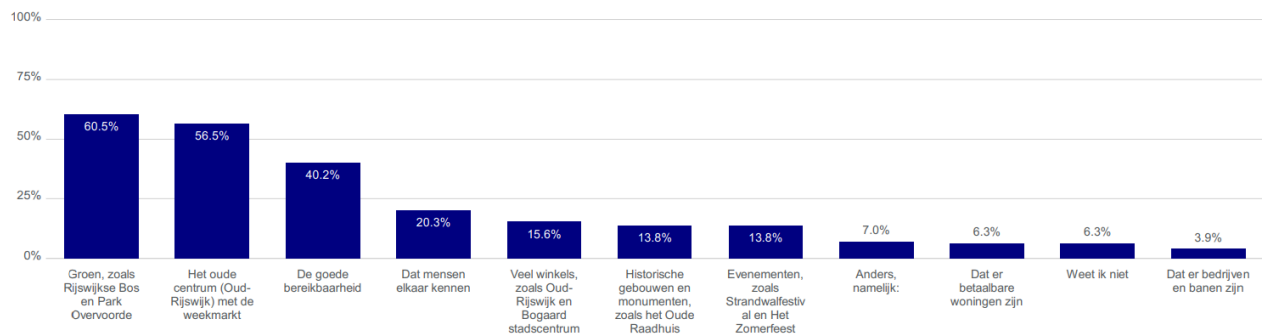
Ook onder de 50 respondenten die bij de vorige vraag hebben aangegeven het niet te weten, worden een aantal redenen genoemd, waaronder dat zij misschien naar een rustigere plek willen, omdat ze (het verkeer in) Rijswijk te druk vinden, of het groen missen. Ook hier benoemen meerdere respondenten dat de gemeente achteruitgaat. Ook de slechte luchtkwaliteit wordt hier door drie respondenten benoemd. Daarnaast noemen tien respondenten dat ze het lastig vinden om antwoord te geven, omdat 10 jaar te ver weg is.

“Enorme luchtvervuiling, wordt te druk, overal verkeerschaos, natuur zie je achteruit gaan en dan nog willen ze meer bouwen, gebruik bestaande lege kantoorgebouwen, zelfs in Overvoorde dure huizen ten koste van natuur. Ik woonde met veel plezier maar zie het somber in, waarom moet Rijswijk zo belachelijk groot worden ten koste van alles?”

Beantwoord door 651 respondenten

Vraag 3: Wat vind je nu echt Rijswijk?

Respondenten konden hier maximaal drie antwoorden geven.

Het groen (60,5%) en het oude centrum (56,5%) wordt als het meest kenmerkend gezien van Rijswijk, gevolgd door de goede bereikbaarheid (40,2%). Binnen de ‘anders, namelijk’ categorie wordt nog een aantal andere kenmerken genoemd, zoals: de actieve- en betrokken buurt Leeuwendaal, de gezelligheid, de karakteristieke wijken, de ligging ten opzichte van Den Haag en Delft.

Ook de ligging dichtbij Den Haag en Delft wordt door meerderen genoemd.

“Dat het tussen Den Haag en Delft ligt, nogal verstedelijkt is en toch leefbaar (ruim opgezet, met overal groen tussen de huizen) en dat het sociaal alle kenmerken heeft van een gemeente die gedurende 70 jaar in fasen sterk is gegroeid.”

Daarnaast wordt een aantal specifieke plekken als karakteristiek genoemd, zoals het Elzenburgerbos, het Museum Bescherming Bevolking, de actieve en betrokken buurt Leeuwendaal, de Landgoederenzone en het Museum Rijswijk. Daarentegen wordt ook benoemd dat het rondom de Bogaard ongezellig is.

Ook wordt juist het verlies van het groene karakter een paar keer genoemd.

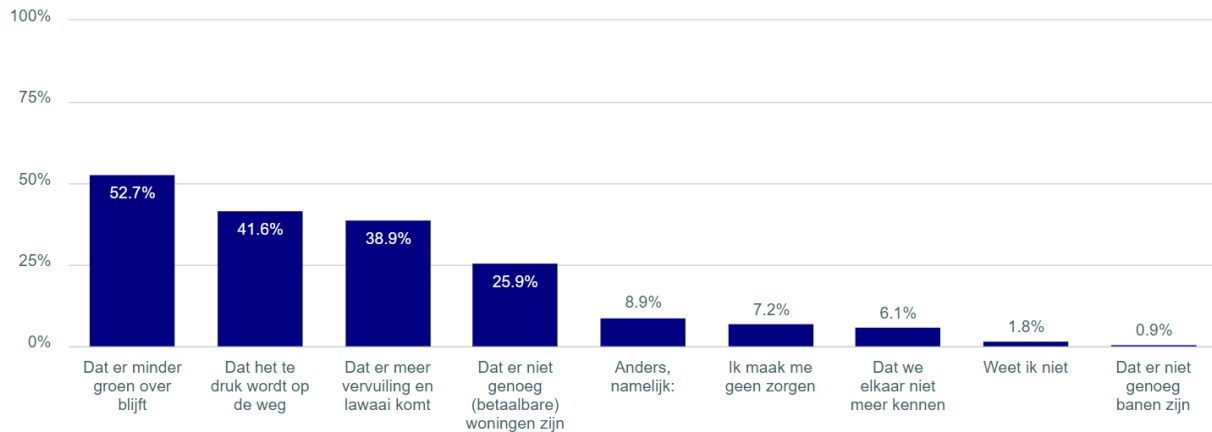
“Rijswijks identiteit was vroeger “groen”. Helaas gaat de gemeente erg slordig om met wat haar nu nog enigszins onderscheidt. Ze is hard op weg om een eentonige, grauwe en versteende gemeente te worden.”

Beantwoord door 711 respondenten

Toekomst van Rijswijk

Vraag 4: Rijswijk groeit. Waar maak je je het meest zorgen om als je naar de toekomst kijkt?

Respondenten konden hier maximaal twee antwoorden geven.

De meeste zorgen worden geuit rondom het verdwijnen van groen (52,5%), gevolgd door verkeersdrukte (41,6%) en de toename van vervuiling en lawaai (38,9%) en dat er niet genoeg (betaalbare) woningen zijn (25,9%). In de ‘anders, namelijk’ categorie wordt met name de toenemende drukte door mensen genoemd als punt van zorg. Het effect van de drukte is nu al goed merkbaar. Dit is te zien in het drukke verkeer, het verdwijnen van groen, de toenemende luchtvervuiling, hittestress, wateroverlast, het verdwijnen van ‘het dorpse karakter’ en de afname van de sociale cohesie, worden hier genoemd.

“Leefbaarheid wordt nadrukkelijk veel minder door toename bewoners. Geeft een afname sociale/gemeenschappelijke cohesie; veel mensen op een kleine oppervlakte vergroot de kans op onderlinge spanningen en gebrek aan binding, meer anonimiteit, meer verkeer/vervoerswegingen, gevaarlijke situaties door beperkte ruimte om groei op te vangen, afname van natuur en groen / inrichting met alleen postzegelgroen) op een beperkt oppervlakte en door de grote toename van bewoners in Den Haag op de grens met Rijswijk.”

Ook wordt de zorg ‘dat de voorzieningen niet meegroeien met de stad’ een paar keer genoemd.

“Dat er niet genoeg voorzieningen zijn voor die toename aan inwoners (scholen huisartsen winkels etc.)”

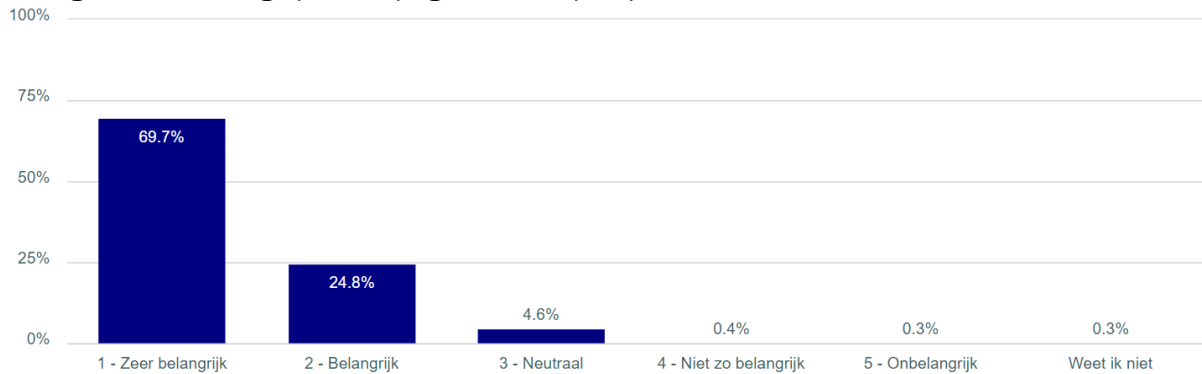
Ook wordt de zorg geuit dat er te weinig aandacht is voor de ‘oude’ buurten, zoals Oud Rijswijk, Leeuwendaal en Cromvliet:

“Dat merk je als er vanuit de gemeente actie wordt ondernomen, gaat het niet of nauwelijks over / met de inwoners van deze wijken. Ook gaat de gemeente er ten onrechte vanuit dat alle inwoners digitaal goed uit de voeten kunnen.”

Beantwoord door 704 respondenten

Groen

Vraag 5: Hoe belangrijk vind je groen in Rijswijk?

Bijna alle respondenten geven aan het groen in Rijswijk zeer belangrijk (69,7%) of belangrijk (24,8%) te vinden.

Beantwoord door 704 respondenten

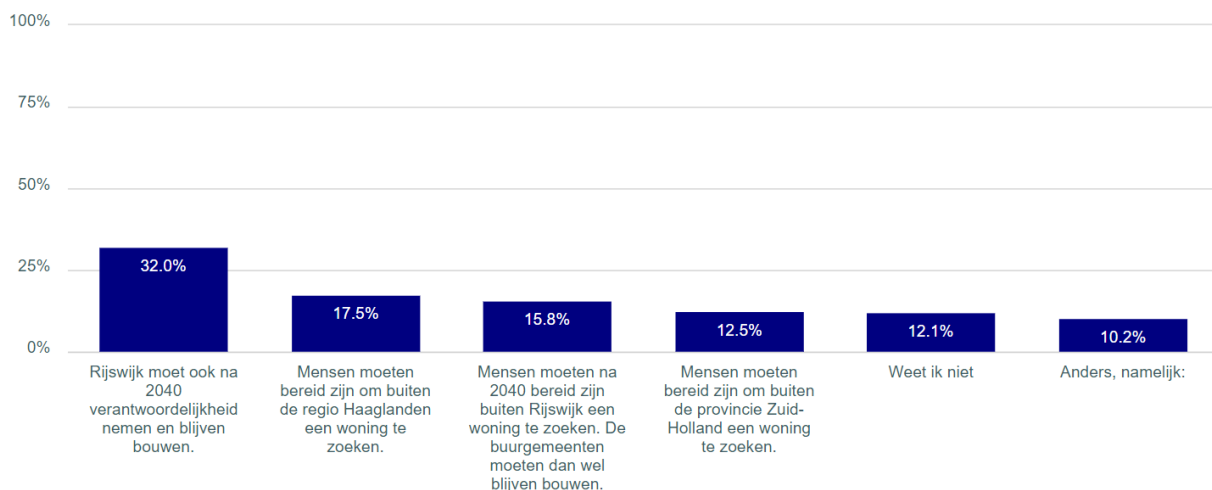
Vraag 6: Maak een keuze

Stelling	Percentage
Het groen verbeteren in de stadsparkzone (Elsenburgerbos en het Wilhelminapark) en landgoederenzone (gebied langs het Julianalaantje en de Van Vredenburgweg)	31,3%
Straten en plein (rondom de woningen) groener maken	68,7%

Beantwoord door 703 respondenten

Woningbouw

Vraag 7: Vind je dat er grenzen zijn aan het bouwen van nog meer woningen?

32% van de respondenten vindt dat Rijswijk ook na 2040 haar verantwoordelijkheid moet nemen en woningen moet blijven bouwen. Daarnaast vindt een aanzienlijk deel dat mensen bereid moeten zijn buiten Rijswijk een woning te zoeken, zowel bij buurgemeenten (15,8%) als buiten de regio Haaglanden (17,5%) of zelfs de provincie Zuid-Holland (12,5%).

Uit de ‘anders, namelijk’ categorie wordt het gebrek aan (betaalbare) woningen als zorg geuit, en hiermee de noodzaak om te bouwen onderstreept. Er wordt wel nadrukkelijk benoemd dat dit op een innovatieve, ‘slimme’ en duurzame manier moet, met behoud van groen en oog voor het welzijn van de bewoners. Bijvoorbeeld, door leegstaande panden te gebruiken voor woningen, zodat er geen groen opgeofferd wordt.

“Wonen is iets anders dan je thuis op je gemak voelen. Dat laatste vraagt om evenwicht in rust, groen, voorzieningen en woningen. Over woningen maak ik me allerm minst zorgen, maar de overige drie ingrediënten worden in Rijswijk-Buiten te beperkt ingevuld.”

“Zorgen dat de oude woningen gerenoveerd worden en energiezuinig gemaakt worden en/of huizen/flats afbreken in de oude wijken en nieuwbouw ervoor in de plaats zetten. Alleen nog in Pasgeld West en Oost bouwen maar geen andere weilanden/natuurgebieden vol bouwen.”

Daarnaast wordt ook benoemd dat er regionaal goed gekeken moet worden waar woningen bijkomen.

“Niet blind staren op wonen in één gemeente. Meer spreiding.”

“Er is nog voldoende ruimte voor woningbouw binnen de provincie Zuid-Holland, maar het ontbreekt volledig aan een overkoepelend regionaal beleid/bestuur om de harde lange termijn keuzes m.b.t. tot economische aspecten (b.v. verplaatsing industrie/kassen) en mobiliteitsstrategie te realiseren.”

Ook het stagneren van de doorstroom wordt als probleem ervaren. Ouderen blijven te lang in grote gezinswoningen wonen.

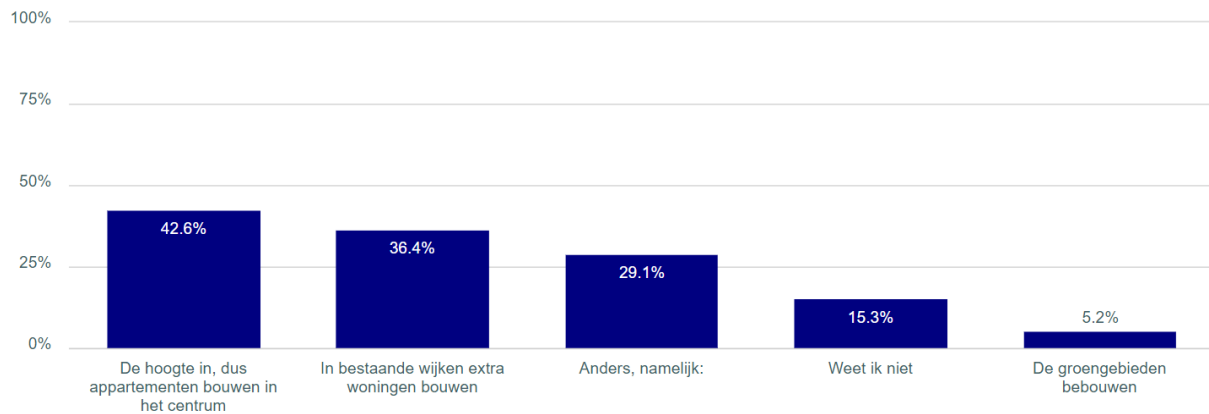
“Er moet slim gekeken hoe er gezorgd kan worden voor een kwalitatief aanbod van woningen. Dat zal in lijn moeten zijn met landelijk, provincie, omringende gemeentes. Er wonen in Rijswijk bijvoorbeeld ook veel ouderen mensen in eengezinswoningen. Als je strikt kijkt naar het aantal kamers zijn deze te groot. Probleem is dat een overstap naar een kleinere woning voor veel van deze bewoners duurder zal uitpakken. Door historisch lage huur of afbetaald huis. Er moet naast woningen ook ruimte zijn voor een kwalitatieve buitenruimte. Met veel groen en beweegruinte.”

Ten slotte wordt meermaals de wens geuit om meer woningen beschikbaar te stellen voor Rijswijkers, zodat zij in de stad kunnen blijven. Bijvoorbeeld met lokale voorrang.

Beantwoord door 697 respondenten

Vraag 8: Op welke plekken denk je dat er woningen kunnen worden gebouwd in Rijswijk?

Respondenten konden hier meerdere antwoorden geven.

42,6% van de respondenten vindt dat er de hoogte in moet worden gebouwd. Daarnaast vindt 36,4% dat er in bestaande wijken extra woningen gebouwd kunnen worden. Een relatief groot percentage (29,1%) lichtte een antwoord toe in 'anders, namelijk' categorie. Hier kwam voornamelijk uit naar voren dat er bij de Plaspoelpolder gebouwd kan worden, waar veel leegstand is.

"Rijswijk Buiten is nu gebouwd op wat vroeger weilanden en kassen waren. De Plaspoelpolder is een gebied waar je de hoogte in kan bouwen."

Ook het transformeren van leegstaande panden in het algemeen wordt veel genoemd. Ook wordt de hoogte in rond de Bogaard benoemd en het overkappen van de Prinses Beatrixlaan genoemd. Meermaals wordt benadrukt geen groen op te offeren voor woningbouw. Ook moet goed nagedacht worden over het vergroenen van bestaande wijken.

"Ik kan mij niet vinden in de eerste 3 opties. Binnen wijken moet er ademruimte zijn. Die moet je niet extra willen bebouwen. De hoogte in is deels een optie, maar eerlijk gezegd vind ik de verscheidenheid aan woningen in Rijswijk er niet mooier op worden en tevens ben ik van mening dat Rijswijk te weinig aandacht schenkt aan het aanzicht en de uitstraling van gebouwen. In bv Delft is dit beter geregeld. Daar lijkt de bouw meer een identiteit te hebben. In het groen is een absolute no go! De enige optie die ik kan bedenken is de enorme leegstand in kantoorgebouwen. Kantoren zijn veel minder van deze tijd en ik zou dus pleiten eerst te kijken naar het bewoonbaar maken van gebieden waar nu veel kantoren staan."

"Meer de hoogte in en daarbij grotere appartementen die ook voor doorstromers en starters goed zijn. Apt. complexen bouwen is vaak duurder, maar eengezinswoningen zijn alleen in de breedte te bouwen."

Ook wordt meermaals benoemd dat Rijswijk al vol staat, dus dat er geen woningen meer bij moeten.

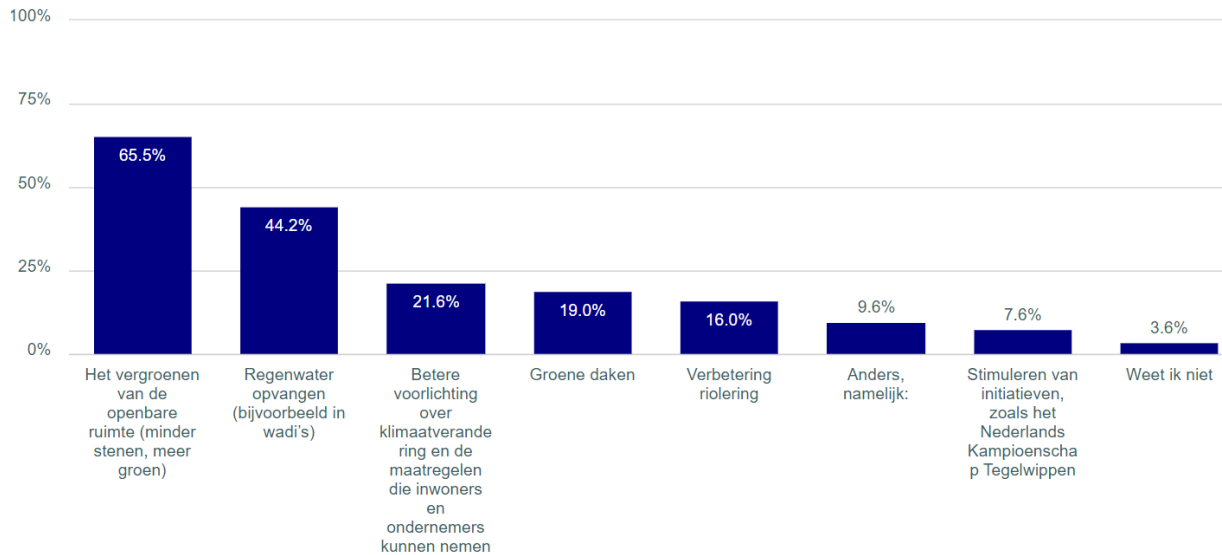
"Niet verder bouwen, maar parken aanleggen."

Beantwoord door 695 respondenten

Klimaatadaptatie

Vraag 9: Welke maatregelen zou jij willen nemen om Rijswijk aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering?

Respondenten konden hier maximaal twee antwoorden geven.

65,5% gaf als antwoord het vergroenen van de openbare ruimte aan. 44,2% koos voor het opvangen van regenwater. Respondenten stelden daarnaast in de 'anders, namelijk' categorie maatregelen voor zoals: groene muren, het beschermen van het huidige groen, wadi's, doorworteling van de bodem en groen tegen hittestress.

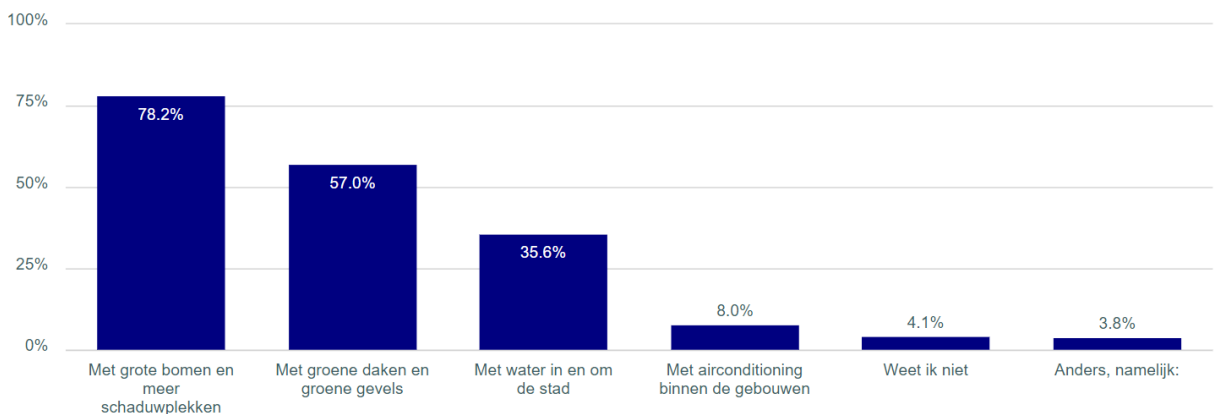
"Regenwater opvangen in grote systemen waarin het opgeslagen kan worden gedurende natte periodes en later weer gebruikt kan worden gedurende droge periodes. Zal niet goedkoop zijn, maar waarschijnlijk wel nodig."

"Groene vijvers en pleinen in woonwijken, welke voor water opvang plaatsen kunnen dienen in geval van heftige buien met terugstroom naar de sloten en vijvers: meer groen, meer biodiversiteit, en in geval van droogte speelplaats functie."

Beantwoord door 686 respondenten

Vraag 10: Hoe denk jij dat we Rijswijk koel zouden moeten houden in deze zomer?

Respondenten konden hier maximaal twee antwoorden geven.

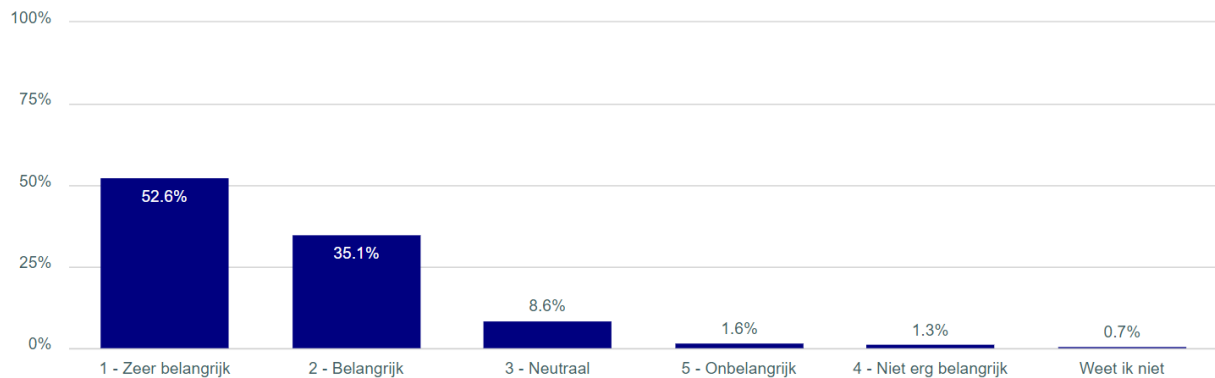

Het meest gegeven antwoord is met grote bomen en meer schaduwplekken (78,2%) en met groene daken en groene gevels (57%), gevolgd door met water in en om de stad (35,6%). De suggesties die gegeven worden binnen de 'anders, namelijk' categorie zijn o.a.: het versnellen van het warmtenet en het toekennen van subsidies om huidige woningen met betrekking tot klimaatveranderingen aan te passen.

Beantwoord door 679 respondenten

Hergebruik en recycling

Vraag 11: Hoe belangrijk vind je het opnieuw gebruiken van grondstoffen en recycling van afval?

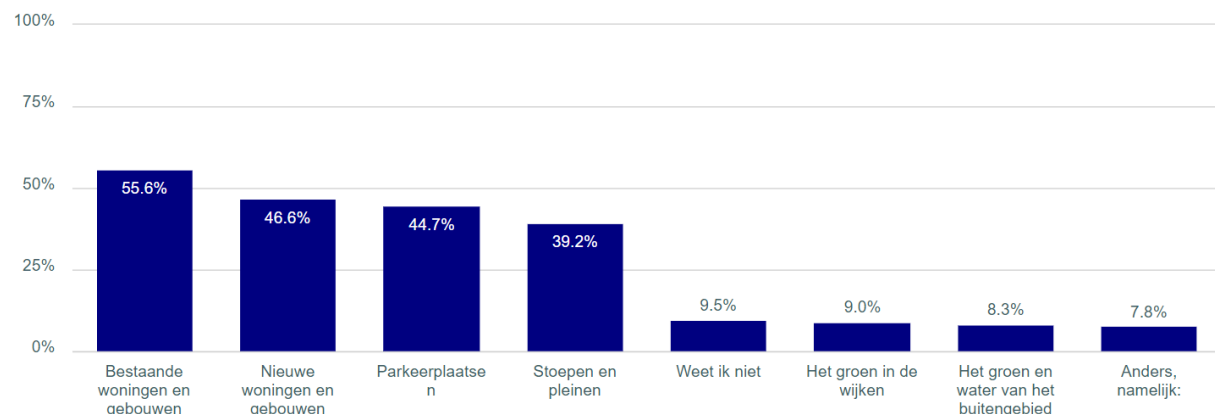

87,7% vindt het belangrijk of zeer belangrijk dat grondstoffen opnieuw worden gebruikt en dat afval gerecycled wordt. Maar een relatief klein deel vindt het niet erg belangrijk of onbelangrijk. *Beantwoord door 675 respondenten*

Energie

Vraag 12: Om genoeg energie te leveren, is ruimte in de stad nodig voor leidingen, zonnepanelen en elektriciteitshuisjes. Waar moet die ruimte worden gevonden? Benut daarvoor:

Respondenten konden hier maximaal drie antwoorden geven.

De antwoorden laten verdeeldheid zien. 55,6% vindt dat de ruimte gevonden moet worden in bestaande woningen en gebouwen. Daarnaast vindt 46,6% dat dit gedaan moet worden in nieuwe woningen en gebouwen. Ook vindt een aanzienlijk aandeel van de respondenten dat dit gevonden moet worden in parkeerplaatsen (44,7%) en stoepen en pleinen (39,2%). Binnen de

'anders, namelijk' categorie wordt meermaals benoemd dat zonnepanelen op daken moeten (bijvoorbeeld op overheidsgebouwen, scholen, loodsen op industrieterreinen en andere zakelijke gebouwen) en leidingen de grond in moeten gaan.

“Door efficiënter gebruik van de ruimte die er is, zowel in de straat, als op pleinen en op bestaande en nieuwe gebouwen. De gemeente moeten helpen straten en woonblokken te voorzien van bijvoorbeeld zonnepanelen en opslag voor energie, door het voortouw te nemen om bewoners te organiseren en grootschalig zonnepanelen te laten leggen op daken. Door een woonblok geheel van zonnepanelen te voorzien is het financieel makkelijker te dragen door bewoners met hulp van de gemeente.”

Elektriciteitshuisjes kunnen in de wijken staan. Ook wordt meermaals gesuggereerd om creatief om te gaan met deze huisjes. Bijvoorbeeld, door ze te versieren met kleurrijke beschilderingen, waardoor het meer onderdeel wordt van de wijk.

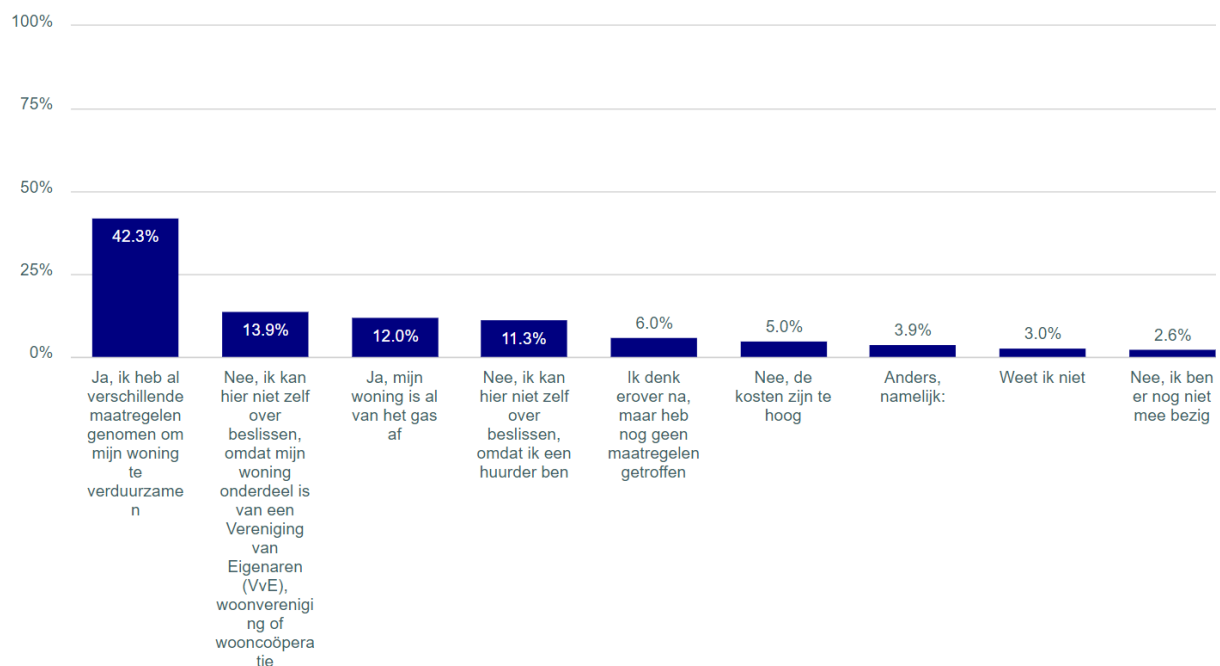
“Het combineren van vergroenen en plaatsen van elektriciteitshuisjes door deze van groene klimplanten te voorzien, of door dit te combineren met speelmogelijkheden of ander gebruik in de openbare ruimte. - Zonnepanelen alleen onzichtbaar (op daken).”

Daarnaast wordt nog gesuggereerd langs de (snel)wegen en dit bedekken met/omringen door groen, parkeerplaatsen overdekken met zonnepanelen en overstappen op kernenergie en waterstof. Meermaals wordt benoemd dat het in ieder geval niet ten koste mag gaan van groen.

“Zonnepanelen op de woningen en verplichten op bedrijfsgebouwen. Zeker van die distributie centra met grote daken kan je het prima op kwijt. Leidingen in de straten, en niet op een plek dat de groenvoorziening er voor moet wijken omdat leidingen voor groen gaan. Dus leg ze op plekken dat we genoeg bomen en groen in de straten houden. Goed voor de co2 en goed voor de stikstof en fijnstof problemen. het stroomnet zo uitbreiden dat we weer volop vooruit kunnen met aanleggen van zonnepanelen. En eventuele elektriciteitshuisjes en/of wijk accu's ondergronds.”

Beantwoord door 665 respondenten

Vraag 13: Ben je al bezig met het verduurzamen van jouw woning?

42,3% van de respondenten heeft al verschillende maatregelen genomen om hun woning te verduurzamen. Daarnaast geeft 12% aan al van het gas af te zijn. 13,9% stelt niet zelf te kunnen beslissen over het verduurzamen van het huis. Ook binnen de ‘anders, namelijk’ categorie geven meerdere mensen aan te huren en daarom (gedeeltelijk) niet zelf te kunnen beslissen.

“Ik kan er deels over beslissen vanwege huurhuis. Ik ben elektrisch gaan koken en heb aanbod van plaatsing zonnepanelen aangenomen.”

Ook wordt benoemd dat het om financiële redenen niet altijd lukt of als rendabel gezien wordt om het huis te verduurzamen.

Nee, woon nu in een flat en totale stookkosten worden middels verdeelsleutel gedeeld. Nu maakt het voor mij persoonlijk nauwelijks verschil m.b.t. de kosten of ik verduurzaam of niet. Maw ik moet een flinke investering doen waar ik zelf nauwelijks rendement van zie.

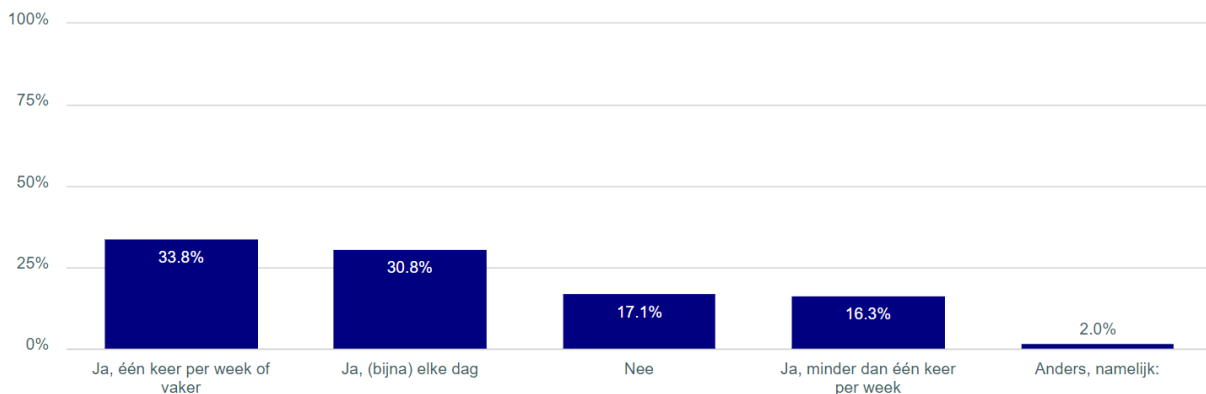
Daarnaast geven een aantal aan al goed op weg te zijn, of al in een energie neutrale woning te wonen.

“Onze koopwoning uit 1929 heeft al isolerende beglazing (HR++) en vloerisolatie. Een dak hebben we niet. Spouwmuren hebben we ook niet. Een warmtepomp of zonnepanelen zouden we in overleg met de bovenburen moeten plaatsen, wat wel een extra obstakel is.”

Beantwoord door 664 respondenten

Mobiliteit

Vraag 14: Gebruik je een auto?

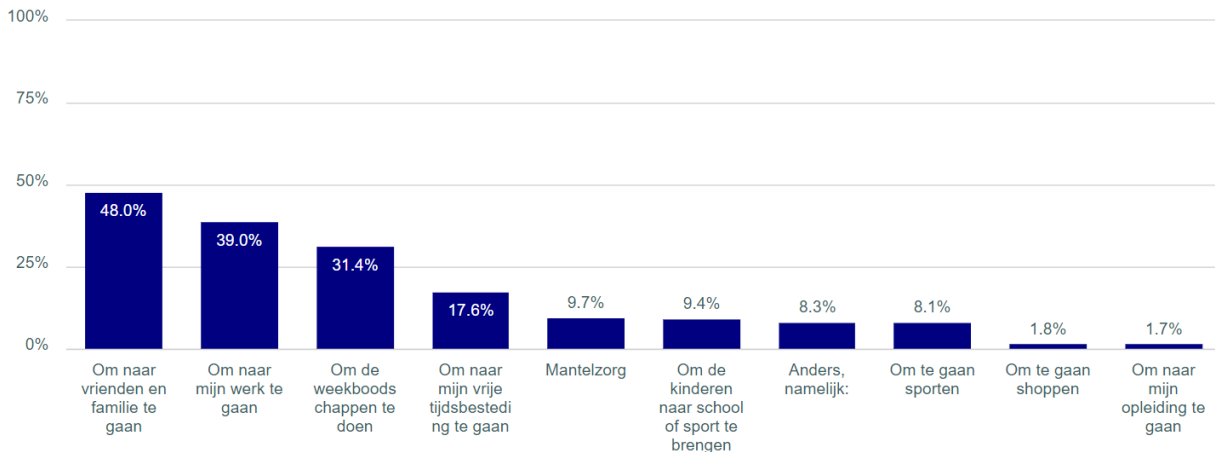

Bijna 64% van de respondenten gebruikt de auto regelmatig. Daarvan gebruikt bijna 31% de auto bijna dagelijks. Binnen de ‘anders, namelijk’ categorie worden voornamelijk andere vervoermogelijkheden benoemd, zoals: lopen, fietsen of regiotaxi.

Beantwoord door 662 respondenten

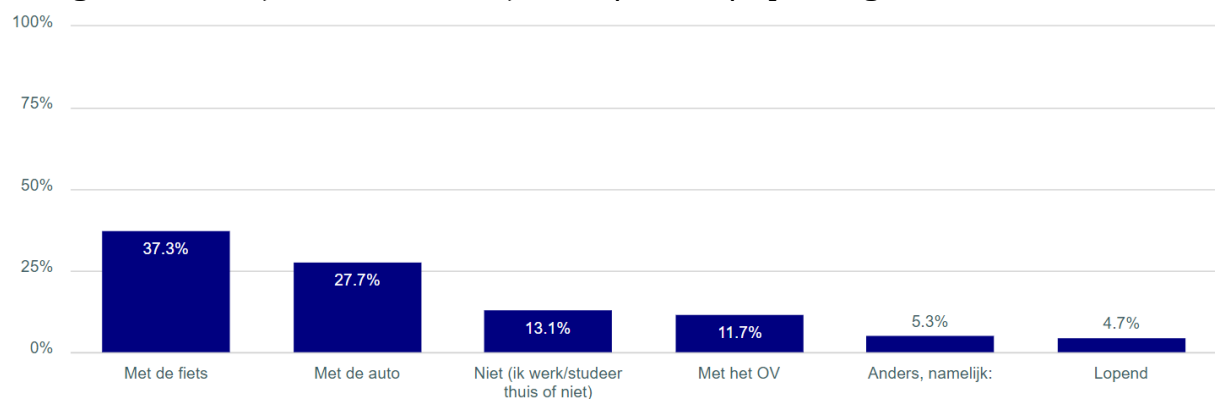
Vraag 15: Waarvoor gebruik je de auto het meest?

Deze vraag werd alleen getoond aan respondenten die in de vorige vraag aangaven de auto te gebruiken. Respondenten konden hier maximaal drie antwoorden geven.

De respondenten die een auto gebruiken, gebruiken deze het vaakst om naar vrienden/familie (48%) of het werk (39%) te gaan, gevolgd door het doen van de wekelijkse boodschappen (31,4%). Een aantal respondenten vult de antwoordcategorieën aan met ‘het uitlaten van de hond’, ‘naar vrijwilligerswerk gaan’, ‘voor langere afstanden’, ‘medische afspraken’ en ‘vakantie’.

Beantwoord door 544 respondenten

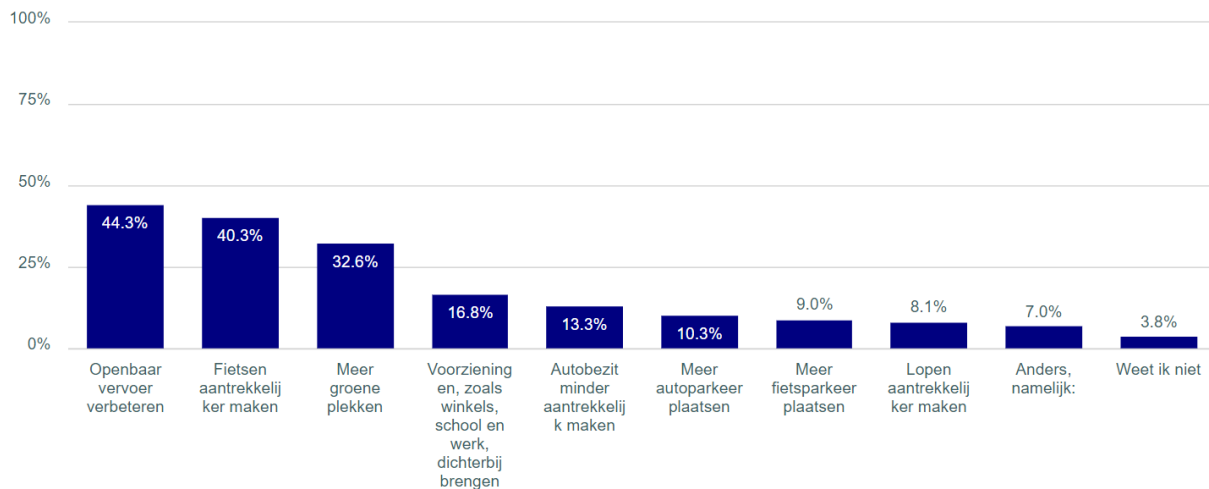
Vraag 16: Hoe reis je het vaakst naar je werk / school / opleiding?

De meeste respondenten reizen met de fiets naar het werk, school of opleiding (37,3%), gevolgd door met de auto (27,7%). Binnen de ‘anders, namelijk’ categorie worden nog een aantal mogelijkheden genoemd, zoals: de regiotaxi, scooter, motor, brommer en carpoolen.

Beantwoord door 656 respondenten

Vraag 17: Wat moet er volgens jou gebeuren om de ruimte die we hebben zo goed mogelijk te gebruiken?

Respondenten konden hier maximaal twee antwoorden geven.

De vaakst benoemde oplossingen zijn 'het verbeteren van het openbaar vervoer' (44,3%), 'het aantrekkelijker maken van fietsen' (40,3%) en 'het creëren van meer groene plekken' (32,6%). Binnen de 'anders, namelijk' categorie wordt nog een aantal andere oplossingen benoemd, zoals: het beperken van één auto per huishouden, het verbeteren van de doorstroming (met name bij de stoplichten) en het goedkoper maken van het openbaar vervoer om mensen uit de auto te krijgen. Meerdere opmerkingen gaan over meer groen, voor bijvoorbeeld meer rust of het tegengaan van het milieuvervuiling (met groene zones).

"Stoppen met versmallen van de wegen. Verbeteren van doorstroming van verkeer bij de stoplichten. De voorsorteerstroken bij de stoplichten verbeteren (bijv. de Generaal Spoorlaan met de Beatrixlaan), zodat de doorstroming verbetert. Groene zones zodat milieu niet wordt verslechterd door te lang wachtende auto's. En zo voorts."

Andere oplossingen die genoemd worden zijn: vergroenen van het openbaar vervoer (elektrische bussen), meer wandelroutes, het beter onderhouden van fietspaden en stoepen, ondergronds parkeren als norm, het stimuleren van autodelen, goede en voldoende uitvalswegen, stoppen met het versmallen van wegen en een fietsbrug over de Vliet tussen Rijswijk Buiten en de Zuiderweg.

"Twee antwoorden is te weinig. Er moet heel veel gebeuren. Betere fietspaden, fietspaden die te gebruiken zijn (kijk naar Prinses Beatrixlaan, alles afgesloten), wegen niet allemaal versmallen, ov verbeteren. Duurt nu echt te lang voordat je op plaats bestemming bent, daarnaast gaat er maar 1 bus richting Delft vanuit Steenvoorde (1x in het half uur). Zo slecht. Fietsenrekken bijhouden, fietswrakken op tijd verwijderen. Niet laten verloederen, gebeurt nu teveel. Lopen kun je op bepaalde plekken niet (is alleen fietspad). Doorstroming auto's verbeteren. Niet iedereen werkt in de regio. Leuk plan: allemaal op de fiets. Niet realistisch."

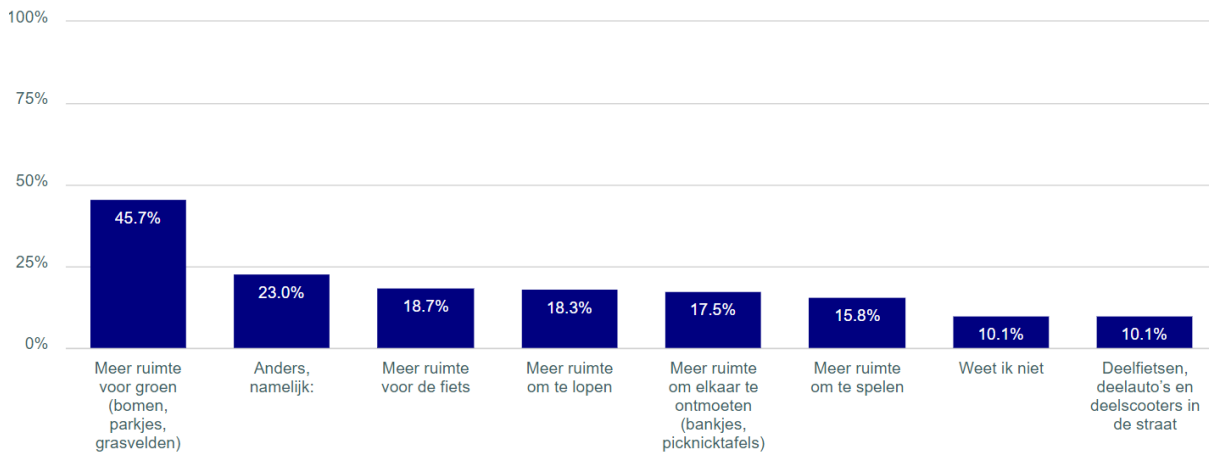
Ook werd gesteld dat er eerst goed nagedacht moet worden hoe bewoners weer in en uit de wijk kunnen, voordat er nieuwe huizen gebouwd worden.

Hoewel deze vraag betrekking heeft op mobiliteit, ging een aantal antwoorden over ruimtegebruik in bredere zin. Zoals over het belang van meer woningen bouwen, meer de hoogte in bouwen, het slopen van gebouwen die al jaren leegstaan, meer ruimte voor de natuur, en het aantrekkelijker maken van de openbare ruimte (bijvoorbeeld met bankjes en picknicktafels).

Beantwoord door 653 respondenten

Vraag 18: Wat vind je belangrijk voor jouw straat?

Respondenten konden hier maximaal twee antwoorden geven.

De meeste respondenten (45,7%) vinden meer ruimte voor groen het belangrijkste voor de eigen straat. Binnen de 'anders, namelijk' categorie wordt een aantal andere aandachtspunten benoemd. Meermaals wordt benoemd dat er regelmatig te hard gereden wordt in hun straat en zij graag meer snelheidsbeperkende maatregelen willen zien. Ook het terugbrengen van de maximale snelheid voor autoverkeer van 50 km/u naar 30km/uur wordt benoemd.

Meerderen geven aan tevreden te zijn over hun straat en geen verbeteringen te hebben.

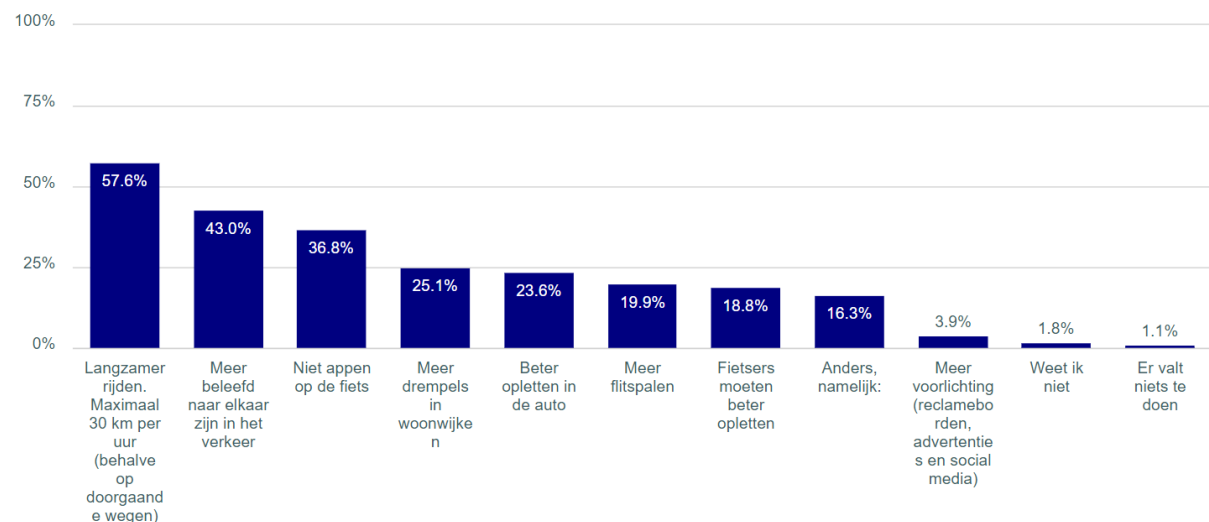
"Om eerlijk te zijn - onze straat heeft alles: kinderen spelen op straat; burens ontmoeten elkaar op bankjes; wij fietsen; ontmoeten elkaar lopend op weg naar/van de zaterdagmarkt; er zijn bomen en schaduwrijke plekken. Wij wonen hier pas een jaar en zijn super gelukkig."

De meeste opmerkingen gaan over parkeren. Uiteenlopend van de wens voor meer (elektrische laad-) parkeerplaatsen, het afschaffen van het betaald parkeren tot juist betaald parkeren voor de tweede auto. Daarnaast gaan tien opmerkingen over beter onderhoud, bijvoorbeeld aan stoepen, groen en straatmeubilair.

Beantwoord door 652 respondenten

Vraag 19: Wat draagt volgens jou het meest bij aan de verkeersveiligheid?

Respondenten konden hier maximaal drie antwoorden geven.

Bijna 57,6% van de respondenten noemt langzamer rijden als beste oplossing voor het verbeteren van de verkeersveiligheid, gevolgd door beleefder zijn naar elkaar in het verkeer (43%) en niet appen op de fiets (36,8%). Binnen de 'anders, namelijk' categorie wordt nog een aantal andere factoren genoemd.

De meeste opmerkingen betreffen het aanpassen van de infrastructuur om de doorstroming of verkeersveiligheid te verbeteren. Bijvoorbeeld over het opsplitsen van verkeer met verschillende snelheden (fietsers, e-bikes, scooters, auto's). Ook een inrichting die meer gericht is op lopen en fietsen wordt meermaals genoemd. Bijvoorbeeld, door autoluwe wijken of het minder aantrekkelijk maken van woonwijken voor auto's, door het aanleggen van drempels, woonerven, 30km/uur zones, voorrang aan voetgangers en fietsers bij verkeerslichten, minder parkeerplaatsen etc. Het STOMP principe wordt een paar keer genoemd als uitgangspunt.

“De straten zo inrichten dat fietsers en voetgangers in het voordeel zijn, en de auto niet als uitgangspunt nemen bij het ontwerpen van de openbare ruimte.”

Verder benoemen meerdere respondenten het belang van handhaving van de verkeersregels en het gevaar van appen in het verkeer. Niet alleen op de fiets, maar met name ook in de auto.

“Aan regels zonder handhaving heb je niets. Dus veel meer handhaving door politie etc.”

Ook gaan een aantal opmerkingen over meer beleid op elektrische fietsen, zoals een maximale snelheid, een leeftijdsgrens van 16 jaar, een helmplicht en het invoeren van een verzekeringsplicht.

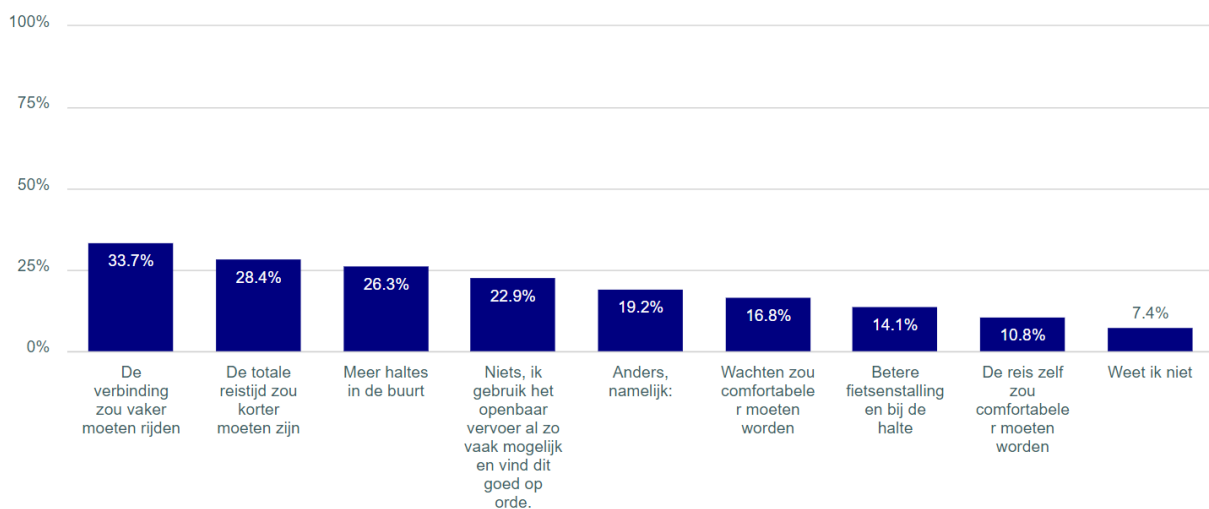
Daarnaast gaan een paar opmerkingen over meer verlichting. Dit betreft zowel betere straatverlichting als meer controleren op fietsverlichting.

Verder gaat een aantal opmerkingen over het aanpakken van specifieke gevaarlijke plekken zoals kruispunten in de Plaspoelpolder, de Haagweg en de Lange Kleiweg.

Beantwoord door 649 respondenten

Vraag 20: Wat zou jou helpen om vaker het openbaar vervoer te gebruiken?

Respondenten konden hier maximaal drie antwoorden geven.

Het meest benoemd wordt dat de verbinding vaker moet rijden (33,7%), de totale reistijd korter moet zijn (28,4%) en er meer haltes in de buurt moeten komen (26,3%).

Binnen de ‘anders, namelijk.’ categorie gaan de meeste reacties over dat het openbaar vervoer goedkoper (of gratis) zou moeten zijn. Daarnaast gaan veel antwoorden over betere verbindingen. Bijvoorbeeld, het beter laten aansluiten van de tram en treinverbindingen, meer haltes in de buurt, verbindingen die frequenter rijden en betrouwbaarheid.

“Betrouwbaar zijn. Sta vaak voor niets, dan toch maar de auto.”

Daarnaast gaat een aantal opmerkingen over veiligheid, bijvoorbeeld in en rondom stations, haltes en in het openbaar vervoer.

“De agressie in het ov moet aangepakt worden. Ik durf ‘s avonds niet met het ov.”

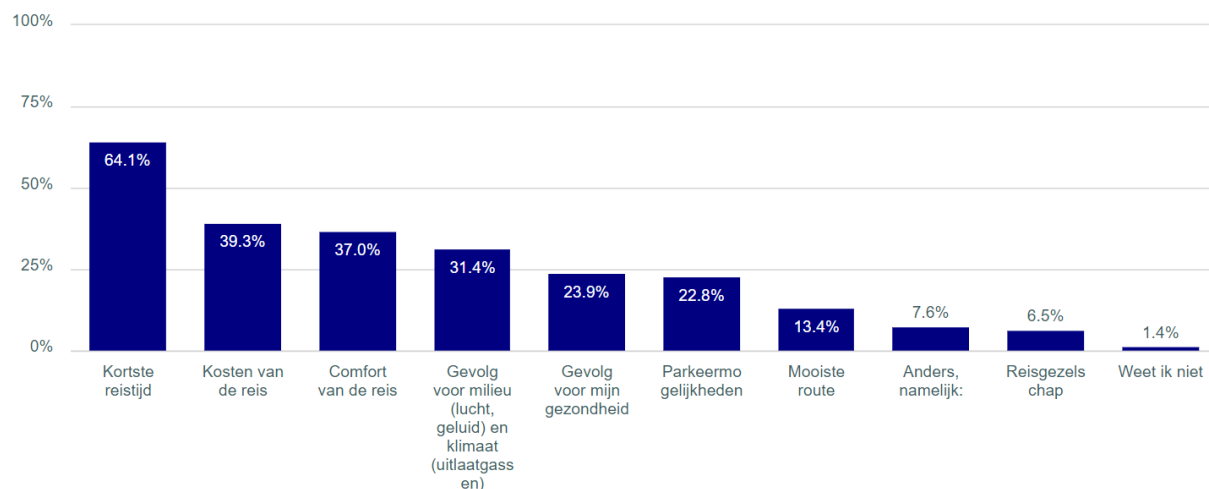
Ook wordt een mogelijkheid voor nacht openbaar vervoer een paar keer benoemd.

Ten slotte gaven meerdere respondenten hier aan geen gebruik te maken van het openbaar vervoer. De redenen hiervoor lopen uiteen. Een aantal gaf aan het in verband met medische redenen niet te kunnen, bijvoorbeeld omdat zij door een psychische aandoening snel overprikkeld raken of in een rolstoel zitten. Ook gaf een aantal aan het openbaar vervoer bijna niet te gebruiken, omdat zij alles met de fiets of lopend doen. Het gebrek aan toegankelijkheid van het openbaar vervoer voor kinderwagens wordt meerdere keren als obstakel genoemd om vaker het openbaar vervoer te nemen.

Beantwoord door 647 respondenten

Vraag 21: Als je kunt kiezen met welk vervoersmiddel je reist, wat bepaalt dan je keuze?

Respondenten konden hier maximaal drie antwoorden geven.

De keuze voor een vervoersmiddel wordt met name bepaald door de kortste reistijd (64,1%), kosten van de reis (39,3%) en het comfort van de reis (37%).

Binnen de antwoordcategorie ‘anders, namelijk’ worden andere redenen benoemd, zoals het doel van de reis, het weer, veiligheid, het ontwijken van de drukte en de hoeveelheid bagage. Ook gaan meerdere opmerkingen over de bereikbaarheid en reistijd. Daarnaast wordt het in- en uitstappen soms als obstakel gezien, bijvoorbeeld als je met een kinderwagen of als mindervalide reist.

“Als mindervalide is reizen met het ov vrijwel onmogelijk door de slechte in-/uit stapmogelijkheden, zowel bij de haltes als het ov-vervoer zelf.”

Beantwoord door 644 respondenten

Vraag 22: Wat zou jou helpen om vaker te kiezen om te lopen of fietsen?

Respondenten konden hier maximaal drie antwoorden geven.

Een groot deel van de respondenten geeft aan al zo vaak mogelijk te fietsen of te lopen (48,3%). Daarnaast worden betere fietspaden (36,1%) en een veiligere route (35,5%) het meest genoemd.

De meeste opmerkingen gaan over het bevorderen van de doorstroming voor wandelaars of fietsers in het verkeer, ten opzichte van het autoverkeer. Daarnaast gaan een aantal opmerkingen over het goed onderhouden van de paden.

“De stoplichten zodanig afstellen dat fietsers niet telkens het onderspit delven en zo ontzettend lang in de uitlaatgassen (en regen) moeten wachten. Daarnaast kunnen de fietspaden absoluut verbeterd worden (denk aan: losliggende tegels, wortels die door het asfalt heen groeien). Stimuleer het fietsen i.p.v. het autorijden!”

Een paar respondenten geven aan niet te kunnen lopen of fietsen, in verband met fysieke beperkingen. Daarnaast wordt een paar keer het aanschaffen van een betaalbare goede als reden om vaker te fietsen.

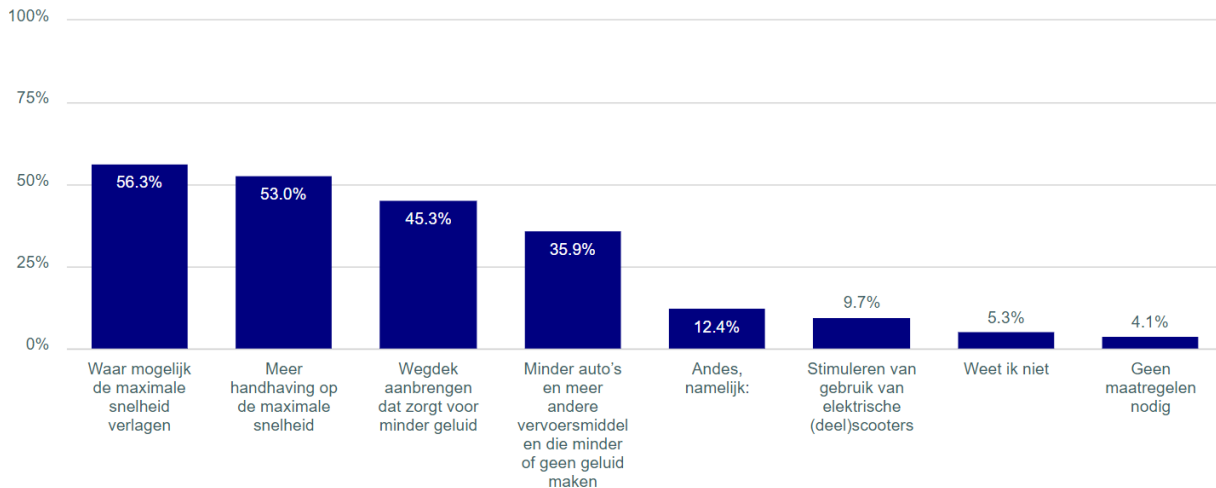
“Korting op een elektrische fiets. Doordat ik een elektrische fiets heb kunnen kopen, fiets ik nu naar Leiden of Katwijk. De elektrische fiets was voorheen duur.”

Beantwoord door 640 respondenten

Milieu

Vraag 23: Welke maatregelen zijn volgens jou nodig om de geluidsoverlast van wegverkeer te verminderen?

Respondenten konden hier maximaal drie antwoorden geven.

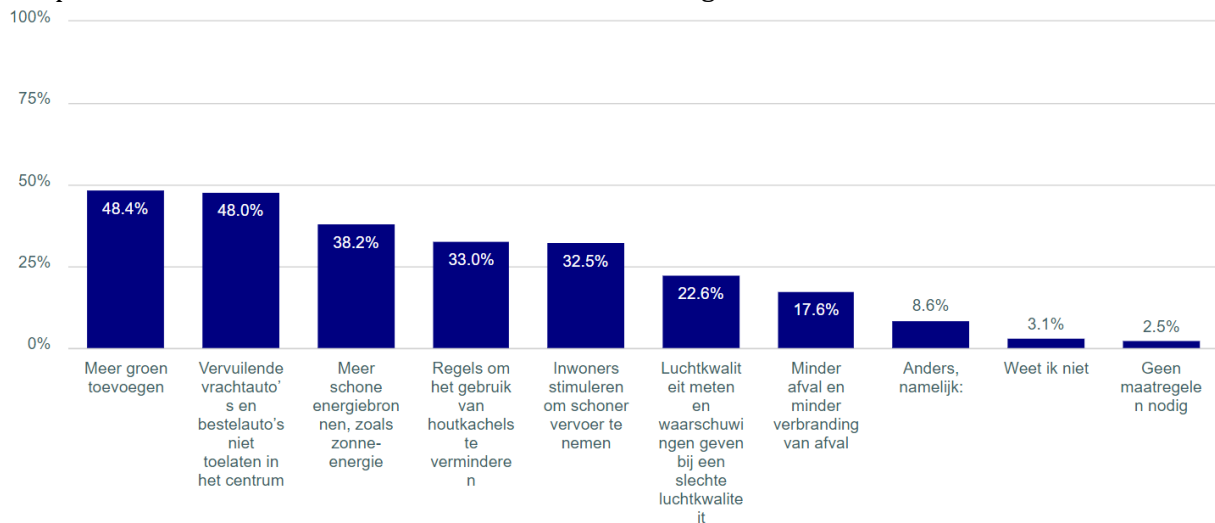
56,6% vindt, dat waar het mogelijk is, de snelheid moet worden verlaagd en 53% vindt dat er meer handhaving moet komen op de maximale snelheid. Daarnaast wordt het aanbrengen van een geluiddempend wegdek (45,3%) genoemd. In de 'anders, namelijk' categorie worden een aantal andere suggesties gegeven, zoals bomen en struiken om geluid te dempen, meer handhaving op geluidsoverlast (met name van motoren en (sport)auto's), ondertunneling van de Beatrixlaan, inzetten op gedragsverandering, elektrische bussen, geluidsschermen (bijvoorbeeld langs de A4 bij viaduct over de Vliet), minder parkeerplaatsen (zodat mensen gestimuleerd worden om met het openbaar vervoer te gaan), betere inrichting infrastructuur (om sluipverkeer tegen te gaan en de doorstroming te verbeteren), meer onopvallende flitspalen, meer auto te gast-straten en het weren van zwaar verkeer.

“Er is geen enkele plek in Rijswijk waar je geen auto hoort. Zelfs in onze bossen hoor je nog het geluid van auto's van dichtbij of ver weg. Hoe mooi zou het zijn als je een echt Stiltegoed hebt, waar je daadwerkelijk tot rust kan komen.”

Beantwoord door 638 respondenten

Vraag 24: Welke maatregelen zijn volgens jou nodig om de luchtkwaliteit te verbeteren?

Respondenten konden hier maximaal drie antwoorden geven.

48,4% is van mening dat er meer groen moet worden toegevoegd. Ook kiest 48% voor het weren van vervuilende vrachtwagens/bestelauto's in het centrum en pleit 38,2% voor schonere energiebronnen. De respondenten die kozen voor de 'anders, namelijk' categorie noemden o.a. het goedkoper maken van openbaar vervoer, vervuilende vrachtauto's (incl. tractoren) niet in de woonwijken toestaan, ondertunneling Prinses Beatrixlaan, goedkoper maken van elektrische auto's, houtkachels verbieden, rookvrije gebieden, groene muren om drukke wegen heen, maatregelen tegen grote vervuilers eerst, weren vervuilende oude auto's en brommers, pakketdiensten dwingen één vervoerder per wijkdeel te gebruiken, het stimuleren van elektrische auto's, verbreding A4 tegenhouden en stoppen met bouwen, doorgaand verkeer bemoeilijken, betere doorstroming en goede voorlichting over vervuiling.

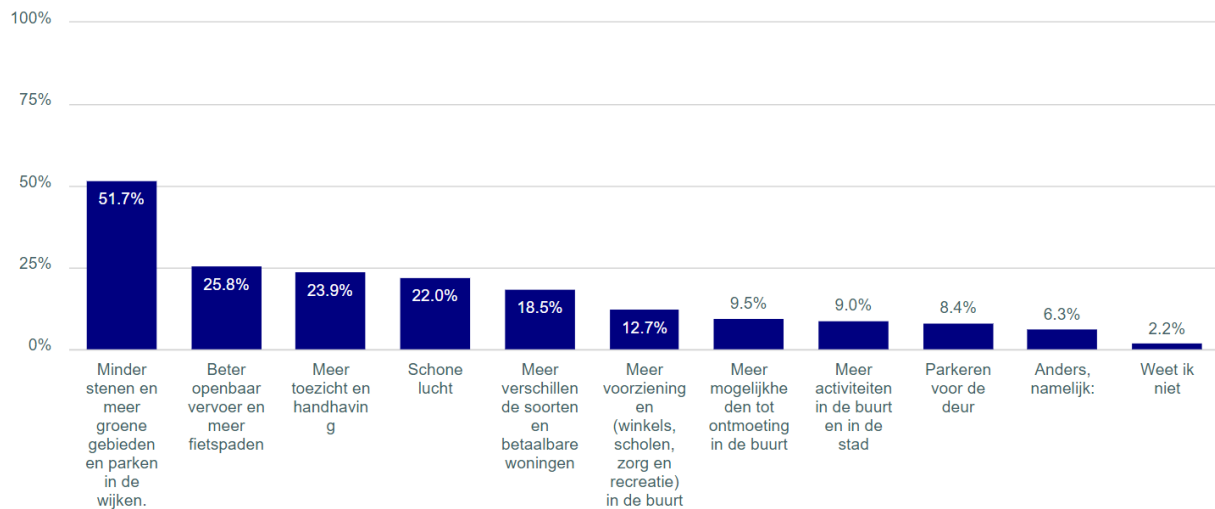
“Stimuleer het gebruik van elektrische auto's door persoonlijke laadpalen aan te sluiten op persoonlijke meterkasten. Veel parkeerplaatsen grenzen niet aan de voordeur. Leg ondergrondse kabels aan. Hiermee stimuleer je elektrisch rijden, zonnepanelen en de auto kan deels fungeren als thuisbatterij. Hiermee ontlast je ook nog eens het stroomnet.”

Ook wordt een aantal keren erkend dat veel oplossingen buiten het bereik van de gemeente liggen (zoals het verlagen van de snelheid op de A4).

Beantwoord door 636 respondenten

Vraag 25: Hoe denk je dat we de wijken in Rijswijk leefbaarder kunnen maken?

Respondenten konden hier maximaal twee antwoorden geven.

De meeste respondenten vinden dat er minder stenen en meer groene gebieden/parken in de wijk moeten komen (51,7%). Daarnaast vindt 25,9% dat er beter openbaar vervoer en meer fietspaden moeten komen. Gevolgd door 23% die vindt dat er meer toezicht en handhaving moet komen. In de 'anders, namelijk' categorie worden nog een aantal andere oplossingen benoemd: minder zwerfval, meer buitenactiviteiten/sportruimte voor de oudere jeugd, meer speeltuinen, groen beter onderhouden, segregatie zoveel mogelijk voorkomen, meer laadpalen, kioskes in de wijken, betere straatverlichting en het stimuleren van kleinschalige evenementen (bijv. straatfeesten).

“Er wordt veel rommel op straat gegooid en afval gedumpt op parkeerplaatsen en in het groen. Is daar iets aan te doen?”

“Minder kansarme groepen bij elkaar laten wonen zoals Planetenflats en Muziekbuilt en zodoende ghetto-isolatie verminderen.”

Er worden ook een paar suggesties gegeven voor specifieke plekken, zoals een horecagelegenheid/ontmoetingsplek in het Wilhelminapark, de auto's uit de wijk Leeuwendaal halen en het oude centrum parkeerluis maken en het aanpakken van het alcohol-/drugsgebruik rond de Vredenburgweg.

Beantwoord door 632 respondenten

Vraag 26: Stel, je bent één dag burgemeester van Rijswijk, en je mag iets uitkiezen om in Rijswijk te verbeteren, wat zou dat zijn?

Deze vraag is uitgebreid beantwoord door 505 respondenten. Onderstaand worden de resultaten geclusterd per thema weergegeven. Ook zijn de antwoorden kort samengevat in een woordwolke.

Verkeer

De meeste opmerkingen bij deze vraag gaan over het verkeer (160 opmerkingen). De open antwoorden tonen aan dat de huidige verkeerssituatie een punt van ergernis is bij veel respondenten en er zorgen leven over een verkeersinfarct bij verdere verdichting. Het verkeer op de Prinses Beatrixlaan wordt 25 keer specifiek genoemd als problematisch. Zestien keer wordt de ondertunneling van de Prinses Beatrixlaan genoemd als oplossing.

“Besluit om zo snel mogelijk de Beatrixlaan te onder tunnelen, zou enorm schelen in geluidshinder, luchtkwaliteit en bereikbaarheid.”

Ook het veiliger maken van de Haagweg en Geestbrug wordt meermaals (16 keer) aangehaald als verbeterpunt. De oplossingen die daarvoor worden gegeven zijn o.a. het plaatsen van een flitspaal, het beter afstellen van flitspalen of de weg (tijdelijk) afsluiten voor autoverkeer.

“De Geestbrug afsluiten zodat sluipverkeer stopt of iig een verkeerskundig onderzoek hier voor instellen. Want nu is het al te druk in dit oud deel van Rijswijk en dat gaat helemaal verkeerd daar straks. De drukte van het Rijswijkseplein wordt verschoven naar de kruising van de Geestbrugweg met Haagweg. Met nog meer file, fijnstof uitstoot en verkeersonveilige situaties tot gevolg.”

Tien keer wordt de suggestie gegeven om de maximale snelheid te verlagen van 50km naar 30km per uur. Ook wordt 44 keer benoemd dat er meer maatregelen genomen moeten worden om het autogebruik te verminderen.

“Autogerichte inrichting van Rijswijk doorbreken. De auto is veel te dominant aanwezig in de gemeente.”

De suggesties voor maatregelen die gegeven worden, lopen uiteen: autovrije dagen, meer autovrije zones, fietsers en voetgangers voorrang geven op auto's, een vergunning voor een tweede auto in het centrum niet toekennen en vergunning tweede auto duurder maken.

“Maatregelen die ervoor zorgen dat mensen de auto laten staan. Voorrang voor fietsers en voetgangers.”

“Op minstens 90% van de Rijswijkse infrastructuur het STOMP principe toepassen zodat fietsers en voetgangers daadwerkelijk voor gaan en gemotoriseerd verkeer (niet zijnde OV) nog wel steeds een alternatief is, maar je moet wel beseffen dat er betere keuzen te maken zijn dan de auto te gebruiken.”

Daarbij wordt het verbeteren van het openbaar vervoer meermaals genoemd (22 keer). Hierbij wordt een aantal keer het verbeteren van het openbaar vervoer van en naar Rijswijk Buiten benoemd. Ook het betaalbaar (of gratis) maken van het openbaar vervoer wordt een aantal keer genoemd.

“Alle woonerven van Rijswijk weer echte woonerven maken, waar voetgangers en spelende kinderen op straat de norm zijn en niet de geparkeerde auto's en veel te hard rijdend verkeer, zoals dat nu in de Bomenbuurt gebeurt”

“Openbaar vervoer sterk verbeteren: kortere reistijden, vaker rijden, bij voorkeur zo min mogelijk geluid en uitstoot.”

“Bereikbaarheid Rijswijk Buiten met OV verbeteren. Het kan niet zo zijn dat er 1 bus rijdt van en naar de duurzaamste wijk van Nederland. Ik vind het daarom niet gek dat men hier de auto blijft pakken naar het werk.”

Het stimuleren van het fietsgebruik wordt 60 keer benoemd. Bijvoorbeeld door het geven van voorrang voor fietsers op auto's, goede fietsroutes en -paden, genoeg fietsenstallingen en veilige oversteekplaatsen.

“De fietspaden aantrekkelijker maken door ze tenminste te egaliseren en de verkeerslichten af te stemmen op fietsers om fietsen te stimuleren (neem voorbeeld aan bijv. Groningen)”

Ook het stimuleren van wandelen wordt ongeveer 20 keer benoemd. Daarnaast benoemen zo'n tien respondenten het verbeteren (en rolstoelvriendelijk maken) van stoepen.

“De stoepen. Het ligt schots en scheef en door meerdere beperkingen is mijn val-gevaar vooral met opstaande tegels ook nog flink vergroot.”

Luchtkwaliteit

In het verlengde van het bovenstaande spreken bijna twintig respondenten hun zorgen uit over de luchtkwaliteit in Rijswijk.

“Ik zou me echt grote zorgen maken om de luchtkwaliteit. Dus wat daar tegen snel zou helpen, zou ik aanpakken.”

Groen

Een tweede veel besproken onderwerp is het groen. Vrijwel alle opmerkingen gaan over het inzetten op het behouden en versterken van het groen. Zo wordt 'meer groen in alle wijken' meermaals genoemd. Dit is van belang voor het beschermen van de biodiversiteit en klimaatadaptatie (tegengaan hittestress en wateropvang). Maar ook voor het welzijn van inwoners is groen van belang.

"Maximaal inzetten op behoud van het huidige groen en toevoegen nieuw groen d.w.z. echt groene gebieden. (Parken/groene daken etc. is ook groen maar dit is postzegelgroen.)"

"De wet natuurbescherming lijkt kind van de rekening te worden. de wet is heel belangrijk en natuur, flora en fauna worden veel te vaak voor lief genomen. dat terwijl we natuur nodig hebben. voor flora en fauna, maar ook technisch gezien verkoeling en wateropvang bijvoorbeeld en even belangrijk humane gezondheid (fysiek en mentaal). er moet dan ook ruimte zijn en blijven voor groen en natuur. ik zou me dan ook hard maken voor bescherming van flora en fauna en dit opnemen in elke regelgeving die er is, voorzien in informatieverstrekking en helpende handen stimuleren en belonen. het moet weer leuk worden om in en met groen en natuur bezig te zijn."

"Ik zou maatregelen nemen om de biodiversiteit te vergroten, bijvoorbeeld door alle daken, straten en pleinen in Rijswijk groen en klimaatbestendig te maken."

Ook wordt meermaals benoemd dat het bouwen van woningen niet ten koste moet gaan van het groen.

"Direct stoppen met bouwen in het, nu nog, open groen. Rijswijk zou veel meer moeten investeren en veel zorgvuldiger moeten omgaan, met datgene wat haar nog onderscheidt van de buurgemeenten, namelijk haar groene gebieden."

Daarnaast gaan een aantal opmerkingen over het beter onderhouden van het groen.

"Rijswijk is een groene gemeente, dat is iets om te koesteren. Het wordt echter zeer slecht en zonder echte aandacht voor het groen onderhouden. Ik zou graag zien dat onderhoud van het groen met wat meer liefde gedaan zou worden."

Woningbouw

Bijna 60 opmerkingen gaan over het bouwen van woningen. Een paar gaan over het bouwen van woningen voor senioren (met zorg in nabijheid) of woningen in het betaalbare segment (voor de middenklasse).

"Samenstelling van het woningaanbod. Er is te veel aandacht (geweest) voor sociale woningbouw. Middengroepen die we hard nodig hebben kunnen geen betaalbare woningen vinden maar komen niet in aanmerking voor sociale woningbouw."

De meeste opmerkingen gaan echter over het stoppen met bouwen. Vooral als dit ten koste gaat van groen en de infrastructuur niet op orde is. Een paar opmerkingen gaan specifiek over het stoppen met bouwen in Pasgeld. Daarnaast geven een aantal respondenten de suggestie om meer de hoogte in te gaan en vooral in te zetten op het transformeren van leegstaande kantoorgebouwen tot woningen (bijvoorbeeld in de Plaspoelpolder).

"Ook zou ik meer hoogbouw stimuleren en dan wel groene ontmoetingspleinen in de buurt van de gebouwen waar sport/bewegen, spelen en horeca samen komen. (zelfde stijl als Bogaardplein nu.)"

“Leegstaande kantoren afbreken, veel meer groen creëren en Rijswijk mooier maken. En vooral niet meer bouwen in groene delen. Het lijkt wel of Rijswijk steeds de verkeerde keuzes maakt. Er zijn grote financiële problemen. Bovendien wordt Rijswijk nu steeds onaantrekkelijker. Als ik burgemeester was dan zou ik pas op de plaats maken. Rijswijk groeit nu al veel harder dan ze aankan en dat gaat ten koste van de leefbaarheid.”

Voorzieningen

Vijftig opmerkingen gaan over voorzieningen. Een paar reacties gaan over het dichterbij huis brengen van bepaalde voorzieningen. Denk aan winkels, kleinschalige horeca, sport, huisartsen, scholen, etc. Veel zit nu geconcentreerd in Oud Rijswijk of Boogaardplein.

“Meer kleine voorzieningen in de woonwijken en -buurten stimuleren. Zoals koffietentjes, cafés, etc. De buurten weten zelf het beste waar behoefte aan is.”

Ook het werken aan een sterk winkelhart wordt een paar keer genoemd.

“Stimuleren van meer en gevarieerdere winkels in de oude dorpskern, boetiekjes, koffie/lunch tent. Zet de ambitie neer om het gezelligste dorpje van de regio te worden. Met een mooi en divers publiek, dat kenmerkt voor mij Rijswijk. Succes!”

Daarnaast wordt de wens voor meer ontmoetingsplekken of wijkcentra geuit. Bijvoorbeeld een buurthuis in iedere wijk.

“Meer ontmoetingsplekken creëren liefst in combinatie met streetart in de openbare ruimte waar iedereen van kan genieten.”

Ook meer faciliteiten voor jongeren wordt een paar keer benoemd. Denk aan een ontmoetingsplek, een bioscoop, een kroeg/club of evenementen voor jongeren..

“Veel meer leuke evenementen om jongeren en jongvolwassenen 16-30 jaar uit de regio hierheen te halen. Rijswijk is zo mooi. Er is alleen niks te beleven.”

“Dat er een plan wordt gemaakt dat er wat te doen valt in Rijswijk. Een nachteconomie mogelijk maken. Want we hebben parels van gebieden die een echte nachtlevens mogelijk maakt en dat zou goed zijn voor de levendigheid van Rijswijk. En nachtlevens is niet alleen een bar of club om in uit te gaan, maar ontmoetingsplekken waar we samen kunnen komen als je door het woningtekort nog steeds bij je ouders woont. Waar mensen die niet ver willen of kunnen reizen ook andere kan ontmoeten. Waar nachtwinkels niet alleen als shady plekken worden gezien maar waar je elkaar ontmoet. En ook als gemeenschap elkaar kan steunen en in de gaten houden. Veel mensen werken hard in Rijswijk om uiteindelijk 's nachts alleen maar thuis te kunnen zitten? Dat lijkt me zonde.”

Parkeren

Veertig opmerkingen gaan over parkeren. Enerzijds wordt een paar keer het vermeerderen van parkeerplaatsen benoemd. Anderzijds worden juist oplossingen benoemd om met parkeermaatregelen het autogebruik te ontmoedigen, zoals hogere tarieven parkeervergunning, overall betaald parkeren en minder parkeerplaatsen. Ook het weren van werkbusjes uit de wijk wordt een aantal keren benoemd. Bijvoorbeeld met aparte parkeerplaatsen buiten de wijk. Ten slotte wordt een aantal keren benoemd om alle parkeergelegenheid zo veel mogelijk ondergronds te realiseren en meer groen aan parkeerplaatsen toe te voegen.

“Beslissen om alle parkeergelegenheid zo veel mogelijk ondergronds te realiseren (dit had bijvoorbeeld goed onder het nieuwe scholencomplex van Godfried en Snijders gekund. Hierdoor ontstaat meer ruimte voor groen.”

“Echt minder auto's, één per huishouden, wil je er meer, dan kan je gebruik maken van een centrale parkeerplaats aan de randen van de gemeente. En een tweede en derde vergunning fors omhoog. Wellicht niet autobezitters belonen. Zou sowieso een idee zijn om positieve bijdragen positief te benaderen. De footprint van de Rijswijkers in kaart brengen in bepaalde categorieën en deze met een ludieke wedstrijd in het zonnetje zetten!”

Afval

Zo'n 35 antwoorden gaan over het afval. De meeste opmerkingen gaan zowel over het (opruimen van het) zwerfafval (waaronder hondenpoep). Zo pleitten twee respondenten voor meer afvalbakken voor hondenpoepzakjes. Daarnaast gaan een paar opmerkingen over het afval ophaal- en verwerkingssysteem. Bijvoorbeeld door van kliko's over te stappen naar verzamelpunten in de straat en het gratis maken van grofvuil ophalen.

“De afvalcontainers. De restcontainer open en de andere wel met een pas te openen. De onverlaat die niet doet aan scheiden of geen pas heeft kan de troep in de container kwijt dus minder afval ernaast en in de andere containers (hopelijk) goed gescheiden afval. En 1x in de maand een groot vuil ophaaldag waar men zich wel voor aanmeldt zodat er logistiek wordt gepland.”

Handhaving

Dertig opmerkingen gaan over betere handhaving: meer blauw op straat, betere handhaving op o.a. snelheidsovertredingen, overlast door hangjongeren, agressieve bestuurders, bouwvoorschriften en geluidsoverlast. Ook het toevoegen van meer flitspalen en beveiligingscamera's om kleine criminaliteit te voorkomen (o.a. bij parkeerplaatsen) wordt hierbij genoemd.

“Handhaving op allerlei gebied. De regels worden met voeten getreden en er wordt niet/nauwelijks opgetreden.”

Gemeentelijke organisatie/ participatie

Dertig opmerkingen gaan over specifiek de gemeentelijke organisatie of participatie van inwoners. Een paar opmerkingen gaan over de eerlijke en frequente communicatie vanuit de gemeente naar bewoners. Ook het gebruik maken van technologische interactieve middelen wordt hierbij benoemd.

“Meer schriftelijke info naar alle bewoners over wat de gemeente van plan is.”

Ook gaan er een paar opmerkingen over interne processen efficiënter inrichten binnen de ambtelijke organisatie en een betere samenwerking met randgemeenten.

“Betere samenwerking met Den Haag zodat ook de aangrenzende delen van oud Rijswijk weer een veilige en prettige woonomgeving worden (deel oud Rijswijk dat grenst aan Laak, veel onzure types, dubieuze panden (pand brigade), over bewoning van appartementen en overlast van coffeeshops in Laak.”

Ten slotte worden er een paar suggesties gegeven van hoe inwoners beter betrokken kunnen worden bij het oplossen van maatschappelijke uitdagingen. Daarbij wordt meermaals benadrukt om meer met bewoners te praten en écht te luisteren naar hun mening. Zoek hierbij de bewoners direct op.

“Ik zou iedere wijk 1 dag de kans geven om hun grootste ergernis naar eigen inzicht op te lossen. Aan het einde van de dag een samenkomst in en om het STADHUIS waar iedere wijk zijn project presenteert. Alle inwoners mogen stemmen op het project dat zij door heel Rijswijk gerealiseerd willen zien. En dat zal dan uitgevoerd worden. Uiteindelijk zal deze pilot tot een nieuwe

bestuurscultuur leiden: de bewoners worden verantwoordelijk voor hun eigen omgeving. Daardoor zijn zij meer betrokken en zullen zij meer achter de besluiten staan."

"Participatie met burgers aangaan en in elke wijk een wijkburgemeester Rijswijk benoemen, niet iemand van de gemeente, wel in nauwe samenwerking mét. De wijkburgemeester bepaalt met de wijk wat de top 10 punten van de wijk zijn om aan te pakken en in 3 jaar te realiseren met de wijk."

"Door de wijken lopen en met inwoners in gesprek gaan. Niet als burgemeester, maar gewoon als luisteraar. Ideeën ophalen en mensen met elkaar in contact brengen zodat ze zelf hun ideeën en plannen verder kunnen uitwerken. Zie het boek "Een wereld van gemeenschappen" van Floor Ziegler als inspiratiebron."

Sociale cohesie

Ten slotte gaan twintig opmerkingen over de wens om verbinding en sociale cohesie in Rijswijk te versterken en polarisatie tegen te gaan. Bijvoorbeeld door middel van activiteiten die Rijswijkers met elkaar verbinden. Ook de buurthuizen spelen hier een belangrijke rol in.

"Verbinding tussen mensen stimuleren, iedereen hoort erbij. Dat draagt onze burgemeester ook bij uitstek goed uit en hopelijk blijft ze dat nog jaren doen."

"Verbinding tussen de wijken dmv activiteiten om polarisatie tegen te gaan. Men moet elkaar ontmoeten. Onbekend maakt onbemind."

"Inwoners van Rijswijk uitnodigen voor een actieve ontmoetingsdag in de vorm van een kook workshop en dan de maaltijd tezamen te nuttigen met als doel te gaan netwerken, ideeën te delen en vrijwilligers te werven."

Beantwoord door 505 respondenten

Vraag 27: Zijn er volgens jou genoeg ontmoetingsplekken in jouw buurt? Zo niet, wat kan er verbeterd worden?

Mening	Percentage
Ja	51%
Weet ik niet	30,3%
Nee, want...	18,7%

Uit de open antwoorden komt naar voren dat de voorzieningen te geconcentreerd zijn in het centrum en het Huis van de Stad. Meermaals wordt de wens voor een ontmoetingsplek voor jongeren en ouderen benoemd. Ook de jongvolwassenen (tussen 18 en 29 jaar) worden soms als een vergeten groep gezien. Daar is weinig voor te beleven.

"Er zouden meer ruime centrale punten moeten komen waar mensen jong en oud vrijblijvend kunnen werken, ontspannen en elkaar kunnen ontmoeten. Het vergroot de leefbaarheid van heel veel verschillende mensen."

"Welzijn Rijswijk biedt alleen nog Stervoorde en het Huis van de Stad, in plaats van wijk- en dienstencentra in elke wijk/buurt!"

Ook wensen respondenten meer bankjes. De bankjes die er staan, staan meestal op 'losse plekken' en zijn niet overdekt.

“Te weinig bankjes. En als ze er staan te solitair. Bankjes in u vorm of bananenvorm ivm met elkaar communiceren.”

Beantwoord door 627 respondenten

Als we dit op wijkniveau bekijken zien we de volgende verdeling:

Buurt	Aantal gegeven antwoorden	Ja	Weet ik niet	Nee
Cromvliet & Leeuwendaal	97	54,6%	28,9%	16,5%
Oud Rijswijk, Bomenbuurt, Welgelegen, Rembrandtkwartier & Havenkwartier	148	52,7%	28,4%	18,9%
Hoorndijk & Broekpolder	4	75%	25%	0%
Julianapark, Huis te Lande, Te Werve	32	46,9%	34,4%	18,8%
Plaspoelpolder	10	30%	50%	20%
Spoorzicht, Kleurenbuurt, Artiestenbuurt & Stationskwartier	37	40,5%	32,4%	27%
Muziekbuur & Wilhelminapark	20	40%	20%	40%
Overvoorde, Strijp, Presidentenbuurt & Ministerbuurt	67	50,7%	31,3%	17,9%
Stervoorde, Eikelenburg & Hoekpolder	64	64,1%	21,9%	14,1%
Sion, Elsenburg, Pasgeld & 't Haantje & Rijswijk Buiten	80	53,8%	28,8%	17,5%
Kraayenburg & Vrijenban	9	11,1%	22,2%	66,7%
Anders, namelijk	14	71,4%	21,4%	7,1%

Kijkend naar de verschillende wijken zien we dat alleen in Kraayenburg en Vrijenban een meerderheid vindt dat er onvoldoende ontmoetingsplekken zijn. In de open antwoorden wordt toegelicht dat er weinig in de buurt is. Het buurtcentrum is ver (niet in de wijk) en de meeste activiteiten zijn in het centrum of bij Bogaardplein. Echter, dit antwoord is met 9 respondenten niet representatief.

Ook in de Muziekbuur & Wilhelminapark geeft relatief een groot deel aan dit te missen. Hier wordt ook benoemd dat het wijkcentrum niet toegankelijk is. Er is behoefte aan een wijkgebouw. De voormalige bibliotheek wordt als geschikte locatie genoemd.

“Er zouden meer ruime centrale punten moeten komen waar mensen jong en oud vrijblijvend kunnen werken, ontspannen en elkaar kunnen ontmoeten. Het vergroot de leefbaarheid van heel veel verschillende mensen.”

Vraag 28: Zijn er volgens jou genoeg sportplekken in jouw buurt? Zo niet, wat kan er verbeterd worden?

Mening	Percentage
Ja	59,9%
Weet ik niet	27%
Nee, want...	13,1%

Uit de open antwoorden blijkt dat een sportschool, trapveldje, zwembad, buitensportattributen of iets dergelijks in de nabijheid soms wel gemist wordt.

“Sporttoestellen (ook voor ouderen) in de openbare ruimte (bijvoorbeeld langs de Nassaukade) nodigen uit tot bewegen en zorgen voor ontmoeting.”

“Afhankelijk wat er onder sportplekken wordt bedoeld. Ook hier weer zou eigenlijk elke wijk een wijkpark met bijv. een soort van Cruyffcourt moeten hebben alwaar gesport en gespeeld kan worden. Met de verwachte groei van inwoners moet er wel een 3e sportlocatie bijkomen.”

Beantwoord door 626 respondenten

Als we dit op wijkniveau bekijken zien we de volgende verdeling:

Buurt	Aantal gegeven antwoorden	Ja	Weet ik niet	Nee
Cromvliet & Leeuwendaal	967	52,6%	25,8%	21,6%
Oud Rijswijk, Bomenbuurt, Welgelegen, Rembrandtkwartier & Havenkwartier	148	63,5%	27,7%	8,8%
Hoornewijk & Broekpolder	4	50%	50%	0%
Julianapark, Huis te Lande, Te Werve	32	78,1%	15,6%	6,3%
Plaspoelpolder	10	70%	30%	0%
Spoorzicht, Kleurenbuurt, Artiestenbuurt & Stationskwartier	37	64,9%	21,6%	13,5%
Muziekbuurt & Wilhelminapark	20	55%	25%	20%
Overvoorde, Strijp, Presidentenbuurt & Ministerbuurt	67	65,7%	29,9%	29,9%
Stervoorde, Eikelenburg & Hoekpolder	64	70,3%	20,3%	9,4%
Sion, Elsenburg, Pasgeld & 't Haantje & Rijswijk Buiten	80	57,5%	20%	22,5%
Kraayenburg & Vrijenban	8	0%	50%	50%
Anders, namelijk	14	57,1%	28,6%	14,3%

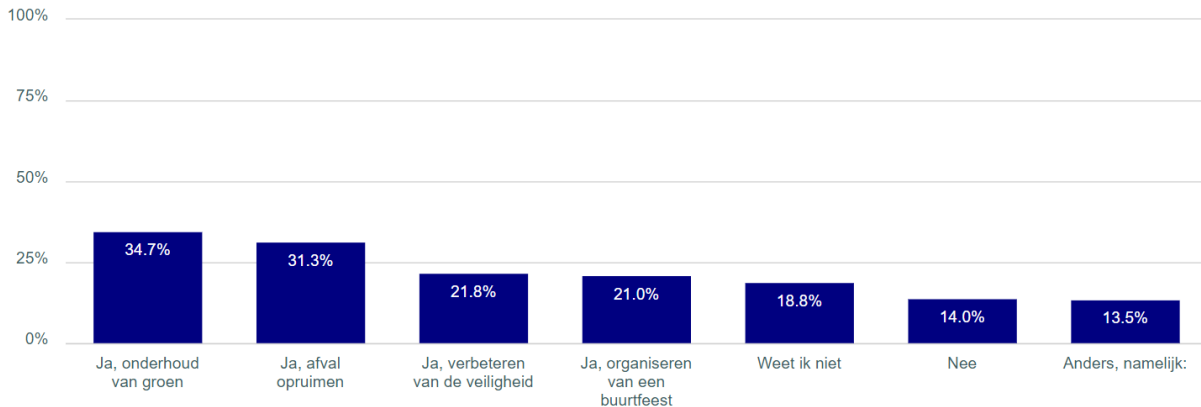
In alle wijken vindt de meerderheid dat er voldoende sportplekken zijn, behalve in Kraayenburg/Vrijenban. In de open antwoorden wordt toegelicht dat er wel aanbod is, maar te weinig voor ouderen. Het aantal respondenten vanuit deze wijken is laag en daarom is de uitkomst niet representatief.

Vraag 29: Zou je meer of minder contact met je burens/ mensen in de straat willen?

Mening	Percentage
Meer	21%
Ik vind het goed zo	74,8%
Minder	1,8%
Weet ik niet	2,4%

De meeste respondenten geven aan dat zij geen behoefte hebben aan meer of minder contact met hun burens of mensen in de straat. 21% geeft echter aan hier wel meer behoefte aan te hebben.

Beantwoord door 624 respondenten

Vraag 30: Zou je zelf willen bijdragen aan jouw buurt? En zo ja, wat zou dat dan zijn?

Het grootste deel van de respondenten geeft aan wel te willen bijdragen aan de eigen buurt; in de vorm van het onderhouden van groen (34,7%), het opruimen van afval (31,3%), het verbeteren van de veiligheid (21,8%) of het organiseren van een buurtfeest (21%). In de 'anders, namelijk' categorie wordt een aantal andere activiteiten benoemd: het ontwerpen van groen, activiteiten organiseren voor ouderen, meedenken over buitensporten, mensen die eenzaam zijn een gezellige, educatieve en creatieve middag geven, etc.

"Zorg voor ouderen. Koken, pc hulp. Een netwerk creëren waarin ouderen en jongeren elkaar kunnen helpen."

"Onderhoud en afval doe ik nu al veel aan, omdat de gemeente Rijswijk hier ernstig te kort schiet. Ja het is prima om te doen, maar de gemeente mag dit niet afschuiven op de bewoners. We betalen hier immers prima voor."

Ook geven een aantal aan bij te dragen door lid te zijn van een buurtcommissie of als vrijwilliger bij bijvoorbeeld de Buitenkamer (Rijswijk Buiten), speeltuinvereniging of andere maatschappelijke instanties.

Beantwoord door 623 respondenten

Vraag 31: Wil je op de hoogte gehouden worden van de ontwikkelingen rondom de omgevingsvisie of kans maken op één van de waardebonnen? Laat hier je e-mailadres achter:

621 respondenten hebben hun e-mailadres achtergelaten.